

บทที่ 3

การกำหนดโทษปรับ

หลักการกำหนดโทษปรับ

โทษปรับเป็นโทษทางอาญานิตหนึ่ง ในเบื้องต้นจึงถือกันว่า หลักเรื่องโทษปรับต้องอยู่
ใต้บังคับ หลักเกี่ยวกับการลงโทษทางอาญาทั้งหลาย กล่าวคือ

1. หลักความยุติธรรม ในการที่จะลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย ต้องคำนึงถึงหลักความ
ยุติธรรมด้วย ไม่ว่าจะเป็นความยุติธรรมต่อผู้เสียหาย หรือผู้กระทำความผิดก็ตามในแง่ของ
หลักสิทธิมนุษยชน ปญญาสากลงว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 11 (2) กล่าวว่า "จะถือว่าบุคคล
ใดมีความผิดทางอาญา เพราะเหตุการกระทำหรืองดเว้นการกระทำใดอันยังมีได้ถือว่า เป็น
ความผิดอาญาตามกฎหมายแห่งชาติ หรือกฎหมายระหว่างประเทศในขณะที่กระทำการนั้นหาได้ไม่
และจะลงโทษให้หนักไปกว่าโทษที่ใช้ในขณะที่กระทำความผิดหาได้ไม่" จากหลักนี้เองย่อมแสดงอยู่ใน
ตัวว่า กฎหมายที่กำหนดโทษปรับ เป็นกฎหมายอาญาจึงไม่อาจกำหนดความผิดและกำหนดโทษ
บุคคลใดในทางที่ขัดกับปญญาสากลงดังกล่าว กล่าวคือจะออกกฎหมายที่มีโทษปรับย้อนหลังไม่ได้
หลักที่ว่ากฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลัง ไม่ได้หมายถึงแต่เฉพาะไม่ได้ย้อนหลังไปลงโทษจำคุกหรือ
ประหารชีวิตเท่านั้น แม้ย้อนหลังไปลงโทษปรับก็หาไม่ได้¹ ซึ่งข้อนี้อาจขัดกับความรู้สึกของนัก
ปกครองสมัยใหม่ที่ว่า โทษปรับเป็นโทษเล็กน้อยไม่ได้ลงแก่ชีวิต เสรีภาพ หรือร่างกายของบุคคล
หากแต่บังคับ เอาจากทรัพย์สิน ถ้ารัฐสามารถออกกฎหมายแห่งย้อนหลังให้บุคคลต้องชดใช้
ค่าเสียหายได้ เหตุใดรัฐจะออกกฎหมายอาญาย้อนหลังให้บุคคลผู้กระทำความผิดต้องเสียค่าปรับ
ย้อนหลังบ้างไม่ได้ แต่ข้อนี้ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อถือว่าโทษปรับเป็นโทษทางอาญาแล้ว ย่อมตก
อยู่ในหลักของการใช้กฎหมายอาญา

¹ กฎหมายกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม, เอกสารการสอนสาขาวิชานิติศาสตร์

หลักเรื่องความยุติธรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการลงโทษก็คือ โทษจะต้องบังคับใช้ต่อผู้กระทำความผิดโดยองค์กร หรือกระบวนการที่เป็นกลางและได้รับมอบหมายไว้โดยเฉพาะเท่านั้น ซึ่งโดยปกติทั่วไปก็คือศาลนั่นเอง แต่หลักข้อนี้ น่าจะหมายถึงว่า เป็นการห้าม ผู้เสียหายมิให้ เป็นผู้ลงโทษหรือ เป็นผู้บังคับคดีเองเท่านั้น^๒ การลงโทษบางชนิดเช่นโทษปรับ อาจมอบให้หน่วยงานอื่นนอกจากศาล เป็นผู้บังคับได้ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กำหนดดั่งที่เรียกว่า การเปรียบเทียบ

2. หลักมนุษยธรรม

นอกจากหลักความยุติธรรมแล้ว โทษทางอาญาต้องสอดคล้องกับหลักมนุษยธรรมด้วย ดังที่ เจเรมี เบนธัม (Jeremy Bentham) นักปรัชญาชาวอังกฤษได้เคยเสนอแนะไว้ว่า "การแสดงออกซึ่งความมีมนุษยธรรมในสังคมที่อารยะไม่ได้หมายถึงเพียงการปฏิบัติต่อเด็กหรือสัตว์เลี้ยงเท่านั้น แต่ควรครอบคลุมถึงอาชญากรด้วย"^๓

หลักมนุษยธรรมที่สำคัญในการลงโทษ คือ โทษต้องไม่ทารุณโหดร้าย ไม่ว่าประเภทของโทษหรืออัตราโทษ รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาบทแก้ไข บทที่ 8 ได้บัญญัติในท่านองเดียวกันว่า "จะกำหนดโทษปรับให้เกินสมควรไม่ได้ และจะลงโทษอย่างทารุณโหดร้ายและวิบัติการผิดปกติไม่ได้"

ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า การลงโทษที่ทารุณโหดร้าย เช่น ตัดคอ ผ่าอก หรือ เผาทั้งเป็น เป็นโทษที่ผิดมนุษยธรรม ขัดต่อปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 5 ประเทศใดที่ยังมีโทษดังกล่าวจะถูกตำหนิอย่างมาก การกำหนดโทษทางอาญาของประเทศทั้งหลายจึงมักจำกัดอยู่ในประเภทของโทษไม่กี่ชนิดที่คล้ายคลึงกัน เช่น ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ

^๒ กฎหมายของไทยแต่โบราณ เคยบัญญัติในท่านองเดียวกันว่า "โจรปล้นสดมถ้างลักทรัพย์สินผิดลูกถูกเมียก็ตี ตีค่าพาวายกันก็ตี ท่านมิให้ เจ้าสินเจ้าความไปเอาผู้ร้ายนั้นมาเอง ท่านให้ตะลาการไปเอามาได้ตามความ เมืองท่าน"

^๓ กฎหมายกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม, เอกสารการสอนสาขานิติศาสตร์

และผู้ร่างกฎหมายจะระมัดระวังอยู่เสมอว่า เมื่อใดควรรักษาโทษประเภทใดกับความผิดและวิธีการลงโทษแต่ละชนิดก็จะไม่ให้รู้สึกว่าการลงโทษร้ายเกินไป ในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ เมื่อกล่าวถึงการลงโทษประหารชีวิตก็จะมีนักทฤษฎีต่าง ๆ มาสนับสนุนวิธีการลงโทษประหารชีวิตตามที่ตนเสนอโดยอ้างเหตุผลว่ามีมนุษยธรรมกว่าวิธีอื่น เช่น การให้นักโทษนั่งเก้าอี้ไฟฟ้าจะเป็นการทรมานน้อยกว่าการแขวนคอ หรือการแขวนคอจะทารุณโหดร้ายน้อยกว่าการยิงเป้า เป็นต้น ในส่วนของโทษปรับ แม้ตามปณิญาสาสดังกล่าว จะไม่ได้ถือเป็นเรื่องใหญ่ คงปล่อยให้ตกอยู่ในหลักมนุษยธรรมทั่วไปที่ว่า ต้องไม่ทารุณโหดร้าย แต่รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาได้แยกมาบัญญัติเป็นเรื่องหนึ่งต่างหากว่า จะปรับเกินสมควร (Excessive Fine) ไม่ได้ที่เป็นเช่นนี้ เพราะถือว่า การลงโทษปรับที่เกินสมควรจะถือเป็นเรื่องทารุณโหดร้ายหรือไม่ก็ตาม แต่ถ้ากำหนดเกินสมควรเสียแล้ว ย่อมตัดโอกาสของผู้กระทำผิดไม่ให้ต้องรับโทษชนิดนี้ ซึ่งอาจเป็นเหตุให้ต้องไปรับโทษอื่นแทน และเป็นการลงโทษทางเศรษฐกิจที่มีผลกระทบกว้างขวางทางานองเกี่ยวกับการเรียกประกันเกินสมควร^๑ (Excessive Bail) ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการตัดโอกาสไม่ให้มีทางได้รับประกันตัวนั่นเอง

---

^๑ รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา บทแก้ไข บทที่ 8 ความคิดนี้สืบเนื่องมาจาก Bill of Rights ของอังกฤษในศตวรรษที่ 17 ที่ว่า "That excessive bail ought not to be required nor excessive fines imposed nor cruel and unusual punishments inflicted" และหลักนี้ก็เคยมีมาแล้วใน Magna Carta, 1215 ที่ว่า "All fines which have been imposed unjustly and against the law of the land, and all penalties imposed unjustly and against the law of the land are altogether excused."

^๒ รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา บทแก้ไข บทที่ 8 ในมาตรานี้กล่าวถึงการเรียกประกันโทษปรับและการลงโทษอื่น ๆ

ในคดี People v. Saffore ศาลอุทธรณ์มลรัฐนิวยอร์กได้อธิบายว่า "คำว่า ค่าปรับ เกินสมควร หมายถึงการเรียกค่าปรับเกินกว่าจำนวนที่จะพึงเรียกตามสมควร-ตามปกติตามความเหมาะสมและตามสิ่งที่รู้สึกกันว่าเป็นธรรม เช่น โทษปรับเพียง 500 เหรียญที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดลหุโทษ ซึ่งเป็นคนยากไร้ย่อมเป็นการกำหนดโทษปรับเกินสมควร เพราะในที่สุดเมื่อไม่มีเงินชำระค่าปรับก็จะเปลี่ยนไปเป็นรับโทษจำคุก หรือกักขัง ซึ่งยาวนานถึง 500 วัน และหากคิดแล้วโทษจำคุก 500 วัน จะร้ายแรงเกินไปสำหรับจะลงโทษแก่ความผิดชนิดนี้"⁶

ความสมควรหรือเกินสมควรของโทษปรับนี้ ก็คือ หลักมนุษยธรรม แต่เมื่อปรากฏด้วยคำชดเชยในรัฐธรรมนูญเช่นนี้ ก็เป็นเหตุให้ศาลยกขึ้นอ้างได้จะได้ไม่กล่าวถึงมนุษยธรรมที่อยู่นอกกฎหมายออกไป⁷ อันเป็นเรื่องความคิดของแต่ละคน และดูจะเป็นเรื่องของกฎหมายธรรมชาติมากเกินไป

หลักการห้ามเรียกค่าปรับเกินสมควร (Excessive fine) มีที่มาจาก Magna Carta ของอังกฤษในสมัยศตวรรษที่ 13 และได้นำมากำหนดอีกครั้งใน Bill of Rights เมื่อศตวรรษที่ 17 จนต่อมาได้กลายมาเป็นหลักในรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ความมุ่งหมายของหลักนี้คือต้องการจำกัดอำนาจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในอันที่จะไม่กำหนดหรือเรียกค่าปรับที่เกินสมควรจนจะเป็นภาระแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องโทษ ความมุ่งหมายเมื่อแรกเริ่มอาจต้องการจำกัดอำนาจศาลเท่านั้นก็ได้ เพราะอังกฤษและสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ใช้คอมมอนลอว์ จึงอาจเกรงว่าศาลจะกำหนดโทษปรับตามอำเภอใจ ต่อมาก็คงจะต้องการจำกัดอำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย เพราะเจ้าหน้าที่เหล่านี้อาจกำหนดค่าปรับได้เองในบางกรณีโดยเฉพาะความผิดเล็กน้อย ในส่วนของรัฐสภานั้น ถ้าถือตามหลัก Supremacy of Parliament หรือความมีอำนาจสูงสุดของรัฐสภาก็คงจะไปกำหนดขอบเขตอำนาจไม่ได้ และปัญหาว่าอย่างไรจึงจะเรียกว่าเกินสมควร

⁶18 N.Y. 2d 104, 218 N.E. 2d 686, 271 N.Y. S 2d 972 (1966)

⁷"Fines, Imprisonment, and the Poor: Thirty Dollars of Thirty Days", California Law Review, Vol. 57, pp. 778-821.

หรือ excessive ก็อยู่ในดุลพินิจของสภาอยู่แล้ว แต่เมื่อหลักนี้เข้าไปอยู่ในรัฐธรรมนูญ สหรัฐอเมริกา ก็ดูจะมีความหมายมากขึ้น เพราะศาลสูงสุดอาจวินิจฉัยว่าโทษปรับที่สภาแห่งมลรัฐ กำหนดในกฎหมายของมลรัฐหนึ่ง ๆ สูงเกินไป ไม่เหมาะสมกับความผิดหรือข้อหา จึงถือว่า "เกินสมควร" ได้

ในประเทศไทยและประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย หลักนี้ไม่มีความสำคัญนัก เพราะกฎหมายที่กำหนดโทษปรับและโทษอื่น ๆ ล้วนมาจากความเห็นชอบของรัฐสภา ปัญหาที่ จึงมองให้เป็นดุลพินิจของรัฐสภาว่าควรวางอัตราโทษ หรือระวางโทษปรับ อย่างไรหรือควร กำหนดโทษชนิดใด ในประเทศไทยซึ่งใช้ระบบกำหนดค่าปรับตายตัวในกฎหมาย (fixed-sum) ไม่มีข้อจำกัดอำนาจของรัฐสภาในเรื่องนี้ แต่ในการร่างกฎหมายก็มีสูตรเป็นนโยบายอาญาอยู่ว่า ความผิดสถานเบาให้มีโทษปรับน้อยเพื่อจะได้เปรียบเทียบได้ ถ้าความผิดหนักขึ้นก็ให้มีโทษปรับ เกินอัตราที่จะเปรียบเทียบได้ ในบางกรณีก็ให้มีโทษจำคุกด้วย โดยถืออัตราโทษจำคุก 1 ปี จะต้องถูกปรับ 2,000 บาท ซึ่งมีข้อตกลงในการร่างกฎหมายเป็นเกณฑ์อยู่แล้ว

หลักมนุษยธรรมต่อไปก็คือ บุคคลจะถูกลงโทษ 2 ครั้งในกรรมเดียวกันไม่ได้ ข้อนี้ เกิดจากหลักที่ว่า โทษทางอาญาย่อมทำให้บุคคลตกอยู่ในทุกข์ทรมาน (Jeopardy) ฉะนั้นหากจะ พ้องร้องลงโทษใครก็ควรจะทำให้เสร็จในคราวเดียวกัน ไม่ว่าจะลงโทษกี่สถานก็ตาม เมื่อคดี เสร็จสิ้นไปแล้ว ไม่ว่าผู้นั้นจะพ้นโทษหรือรับโทษอยู่ย่อมฟ้องร้องลงโทษเป็นครั้งที่ 2 เนื่องจากการ กระทำความผิดเดิมในครั้งก่อนไม่ได้ หลักนี้ คือ หลักการฟ้องซ้ำในคดีอาญานั้นเอง ฉะนั้นถ้าศาล ลงโทษจำคุกใครไปแล้ว จะนำการกระทำความผิดนั้นมาฟ้องร้องเพื่อลงโทษปรับอีกไม่ได้

3. หลักความแน่นอนแต่ยืดหยุ่นของโทษ

ความแน่นอน (certainty) ก็คือ ความแน่ชัด แต่มักนำไปสู่หลักเกณฑ์ที่ตายตัว ซึ่งดูจะสวนทางกับความยืดหยุ่น หรือผ่อนปรน แต่ที่จริงหลักทั้งสองใช้ควบคู่กันได้ เพราะความ

* หลักนี้เรียกว่า privilege against double jeopardy ซึ่งตรงกับหลักการ ฟ้องซ้ำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มาตรา 39(5) นั้นเอง

แน่นอนของโทษก็คือ ความชัดเจน เมื่อบุคคลใดกระทำความผิด เขาควรรู้ได้ว่าตนจะต้องรับโทษอะไร ไม่ใช่ว่าอาจเป็นโทษประหารชีวิต หรือโทษจำคุกก็ได้ ข้อนี้เองที่ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศทั้งหลายจะบัญญัติโทษไว้ชัดเจน แต่ก็มีได้หมายความว่าทุกคนที่กระทำความผิดอย่างเดียวกันจะต้องรับโทษเท่ากัน หากแต่หมายความว่า ทุกคนที่ทำผิดอย่างเดียวกันจะต้องรับโทษภายในกรอบ หรือระวางโทษในกฎหมายเหมือนกันไม่มากไม่น้อยไปกว่าระวางโทษดังกล่าว ส่วนใครจะรับโทษจำคุก หรือปรับมากน้อยเท่าใดภายในกรอบหรือระวางโทษนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยอีกหลายประการ การคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ นี้เอง ที่เรียกว่าความยืดหยุ่น เพราะถ้าลงโทษคนที่ลักทรัพย์รายย่อยบ่อยครั้งในช่วงเวลาที่มีสถิติคดีประเภทนี้สูง เท่ากับคนที่นาน ๆ กระทำความผิดฐานนี้สักทีหนึ่ง อาจทำให้เกิดความชัดเจนแน่นอน แต่ขาดความยืดหยุ่น ซึ่งจะทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้กระทำความผิด และเกิดผลกระทบต่อการบินอาชญากรรมในสังคมโดยรวม

ตัวอย่างของหลักความแน่นอนแต่ยืดหยุ่น ตามที่ปรากฏในกฎหมายฝรั่งเศสนั้น ใช้วิธี แบ่งความผิดอาญา ออกเป็น 3 ชนิด คือ

1. ความผิดอุกฉกรรจ์ (Crime) หรืออุกฉกรรจ์มหันตโทษ
2. ความผิดปานกลาง (de'lit) หรือมีชดุมโทษ
3. ความผิดลหุโทษ (contravention)

ความผิดแต่ละชนิดก็มีโทษแตกต่างกันออกไป ในความผิดปานกลางและความผิดลหุโทษก็มีโทษจำคุก และโทษปรับ แต่อัตราโทษจะต่างกันออกไป เช่น ลหุโทษ ปรับตั้งแต่ 3 ฟรังก์ ถึง 2,000 ฟรังก์ ความผิดที่มีโทษปานกลาง ปรับได้ตั้งแต่ 2,000 ฟรังก์ขึ้นไป การกำหนดท่อนอนนี้ ทำให้เห็นความชัดเจนแน่นอน แต่ขณะเดียวกัน ก็มีความยืดหยุ่นแฝงอยู่ เมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โคนม เป็นสัตว์ที่หายากในประเทศฝรั่งเศส การฆ่าโคนมที่ไม่ได้รับอนุญาตอาจต้องรับโทษปรับสูงมาก เช่น ศาลอาจลงโทษปรับถึง 12 ล้านฟรังก์ ในขณะที่เมื่อโคนมมีจำนวนมากขึ้นในปัจจุบัน ความจำเป็นในการสงวนพันธุ์โคนมไม่สูงมากดังในสมัยก่อน ศาลอาจกำหนดโทษปรับให้น้อยลง เช่น 400,000 ฟรังก์ เป็นต้น^๑ ซึ่งแสดงถึงลักษณะของความยืดหยุ่นได้

---

^๑ โกเมน ภัทรภิรมย์, "โทษปรับทางอาญาตามกฎหมายฝรั่งเศส", เอกสารการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ 24, 27 ตุลาคม 2509 กองวิชาการ, กรมอัยการ, หน้า 5.

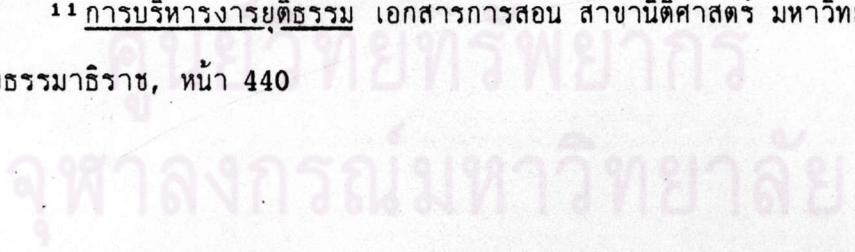
4. หลักการกำหนดโทษให้สมกับผู้กระทำความผิด

ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า ในการลงโทษไม่ว่าสถานใดก็ตาม ศาลต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ อีกหลายข้อ ในทางปฏิบัติไม่ว่าในประเทศใด ๆ ก็ตาม ศาลมักใช้ดุลพินิจกำหนดโทษความผิดทั่ว ๆ ไป ในทางที่ไม่สูงเกินไปนัก ในสหรัฐอเมริกา โทษประหารชีวิตจะมีใช้น้อย ในขณะที่ศาลมักลงโทษจำคุก หรือปรับ มิฉะนั้นก็ใช้วิธคุมประพฤติซึ่งแพร่หลายที่สุด¹⁰ ในประเทศไทยโทษที่ศาลนิยมใช้มากที่สุด คือโทษปรับและจำคุก ดังตารางแสดงจำนวนจำเลยที่ศาลลงโทษด้วยโทษประเภทต่าง ๆ จนถึง พ.ศ. 2530 ส่วนโทษอื่น ๆ อยู่ในลำดับรองลงมา โดยเฉพาะโทษกักขังนั้นมีที่ใช้น้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นเรื่องกักขังแทนโทษปรับ เพราะไม่มีกฎหมายที่ให้อำนาจศาลให้ลงโทษกักขังโดยตรง มีผู้กล่าวว่า "การกำหนดโทษในระบบของเรา ยังจำกัดหรือเห็นอยู่ในแนวความคิดของการจำคุก กล่าวคือ ความคิดที่ว่า การจำคุกเป็นวิธีการอัตโนมัติของการกำหนดโทษ"¹¹

---

¹⁰ "การบริหารงานยุติธรรม", เอกสารการสอนสาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, พ.ศ. 2527, หน้า 440-441

¹¹ "การบริหารงานยุติธรรม" เอกสารการสอน สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 440

ตารางแสดงจำนวนจำเลยที่ศาลชั้นต้นทั่วประเทศพิพากษาลงโทษ

ประเภทของโทษ	จำนวนคนที่ศาลลงโทษ				
	2526	2527	2528	2529	2530
ปรับอย่างเดียว	157,033	164,806	177,762	185,361	199,902
จำคุก	52,984	54,026	51,660	50,455	53,080
จำคุกตลอดชีวิต	524	611	541	499	465
ประหารชีวิต	132	104	136	119	122
กักขัง	353	914	567	686	696
รอลงโทษโดยคุมประพจน์	2,668	3,986	4,881	6,219	7,535
รอลงโทษไม่คุมประพจน์	8,318	14,115	18,555	18,350	16,512
อื่น ๆ (กับริบทรัพย์)	7,429	12,136	31,130	27,373	19,670
รวม	229,441	250,698	285,232	289,062	297,982

รายงานประจำปี พ.ศ. 2526- พ.ศ. 2530 กระทรวงยุติธรรม สถิตินี้ไม่รวมถึงศาลคดีเด็ก
และเยาวชน

ในเรื่องของหลักการกำหนดโทษมี ศาสตราจารย์ สรรเสริญ ไกรจิตติ ได้เคยเสนอแนวทางเพื่อใช้ประกอบดุลพินิจในการลงโทษไว้ มีอาทิ เช่น¹²

1. ลักษณะของผู้กระทำผิด ได้แก่การพิจารณาถึงความชั่วร้ายของผู้กระทำผิด จิตใจของผู้กระทำผิด เจตนา หรือประมาท สภาพแวดล้อม และบุคลิกภาพของผู้กระทำผิด¹³
2. ลักษณะของผู้ถูกระทำร้าย คือการพิจารณาว่าผู้ถูกระทำร้ายเป็นบุคคลประเภทใด ผู้หญิง หรือผู้ชาย เด็ก หรือผู้ใหญ่ ความทุกข์เวทนา หรือความเสียหายของผู้ถูกระทำร้ายเป็นอย่างไร เกิดผลกระทบในวงกว้างมากน้อยเพียงใด
3. ประโยชน์ของรัฐหรือสาธารณชน คือการพิจารณาว่า การลงโทษประเภทใดอย่างไรจึงจะเป็นประโยชน์ต่อรัฐ หรือสาธารณชน เช่น เมื่อพิจารณาจากปัจจัยดังกล่าวข้างต้นแล้วมีแนวโน้มว่าผู้กระทำผิดอาจกระทำความผิดซ้ำอีก ในกรณีเช่นนี้ สังคมจะไม่ได้รับความปลอดภัย โทษประหารชีวิตจึงอาจเป็นโทษที่เหมาะสม ในกรณีที่ผู้กระทำผิดได้กระทำไปด้วยความโง่ การลงโทษปรับในอัตราสูงอาจได้รับผลดีกว่าการนำตัวผู้นั้นไปปรับโทษจำคุก ตามปัจจัยข้อนี้เท่ากับทำให้ศาลพิจารณาถึง สถานะที่กระทำผิด (เช่นที่สาธารณะหรือที่รโหฐาน) เวลาที่กระทำ ความผิด (เช่นกลางวัน หรือกลางคืน) ผลของการกระทำความผิด (เช่น เป็นความเสียหาย

¹² สรรเสริญ ไกรจิตติ, "ดุลพินิจในการกำหนดโทษ", ตุลาการ, เล่ม 1, ปีที่ 27, มกราคม - กุมภาพันธ์ 2523, หน้า 28 - 33

¹³ นักทฤษฎีหลายท่านเห็นว่า การกำหนดโทษในกฎหมายควรลงโทษการกระทำที่เกิดโดยเจตนาให้รุนแรงกว่ากระทำโดยประมาท และการกระทำโดยมีมูลเหตุจูงใจพิเศษควรมีโทษรุนแรงกว่ากระทำโดยเจตนา เพราะถือว่าเลวร้ายขึ้นการกระทำที่เป็นอันตราย (harm) ไปถึงขั้นเป็นความผิดชั่วร้าย (culpability) เสียแล้วดู A.C. Germann, Frank D. Day, Robert R.J. Gallati, Introduction to Law Enforcement and Criminal Justice (Illinois : Springfield, 1968), p.41

เล็กน้อย หรือรุนแรง) สภาพสังคมในขณะกระทำความผิด (เช่น การกระทำความผิดในขณะที่ความผิดฐานนั้นเกิดบ่อย หรือนาน ๆ เกิดที) และการกระทำความผิดกระทบกระเทือนต่อรัฐ หรือผู้เสียหายเพียงใด

ในการกำหนดโทษปรับ ผู้เขียนวิทยานิพนธ์มีความเห็นว่าโดยทั่วไปแล้ว ในการกำหนดโทษปรับศาลก็ต้องคำนึงถึงปัจจัยดังกล่าวข้างต้น เช่นกัน แล้วจึงลงโทษปรับให้สมกับผู้กระทำความผิดและการกระทำความผิด และในทำนองเดียวกันการกำหนดโทษปรับไว้ในกฎหมายก็ต้องคำนึงถึงข้อพิจารณานี้ เช่นเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้น การกำหนดโทษปรับไว้ในกฎหมายแบบนิติบัญญัติเป็นเรื่องของนโยบายทางอาญา (Criminal policy) ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า โทษปรับ คือการให้ผู้กระทำความผิดนำเงินมาชำระตามจำนวนที่กำหนด และเป็นโทษที่ลงแก่สภาพทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด การกำหนดโทษปรับไว้ในกฎหมายจึงถือเป็นเรื่องนโยบายอาญา (Criminal Policy) ซึ่งสภานิติบัญญัติ หรือผู้ออกกฎหมายต้องคำนึงถึงสภาพเศรษฐกิจโดยรวมด้วย เช่นการกำหนดเพดานขั้นสูงสุดของจำนวนค่าปรับต้องสัมพันธ์สภาพกับ เศรษฐกิจค่าของเงินในประเทศ รวมทั้งยึดหยุ่นพอที่จะให้ศาลใช้กฎหมายนั้นกำหนดค่าปรับน้อยลงจากอัตราขั้นสูงสุดดังกล่าวได้ ในบางประเทศ รัฐสภาอาจกำหนดหลักเกณฑ์ควบคุมการใช้ดุลพินิจของศาล ไม่ให้ความยืดหยุ่นดังกล่าวเกินสมควรไป เช่นตามกฎหมายฝรั่งเศสได้แบ่งค่าปรับในความผิดลหุโทษออกเป็น 5 ชั้น แต่ละชั้นใช้กับความผิดแต่ละชนิดแตกต่างกันออกไป อาทิ เช่น ชั้นที่ 1 ปรับตั้งแต่ 3 ฟรังก์ถึง 20 ฟรังก์ ชั้นที่ 2 ปรับตั้งแต่ 20 ฟรังก์ถึง 40 ฟรังก์ จนกระทั่งถึงชั้นที่ 5 ปรับตั้งแต่ 400 ฟรังก์ถึง 1,000 ฟรังก์ เฉพาะชั้นที่ 5 นี้ ถ้าเป็นการกระทำความผิดซ้ำ ศาลอาจใช้ดุลพินิจปรับสูงถึง 2,000 ฟรังก์ได้ ในกรณีความผิดฐานใช้รถยนต์โดยไม่มีประกันถ้าศาลลงโทษปรับเท่าใดแล้ว ศาลอาจให้ผู้ถูกปรับจ่ายค่าปรับเพิ่มอีกจำนวนหนึ่ง เพื่อนำส่วนที่เพิ่มนี้สมทบส่งเข้ากองทุนประกันภัยรถยนต์ด้วยก็ได้ ในขณะเดียวกัน ในกฎหมายเยอรมันมี

ความผิดหลายฐานที่กำหนดว่าผู้กระทำต้องรับโทษปรับ แต่ไม่กำหนดอัตราแน่นอนซึ่งศาลอาจกำหนดโทษปรับเท่าใดก็ได้¹⁴

จากการวิจัยพบว่า การกำหนดโทษปรับไว้ในกฎหมายอาจทำได้ 3 แนวทาง คือ

1. การกำหนดไว้อย่างเด็ดขาด (definite) คือ ระบบตายตัว ศาลไม่มีโอกาสใช้ดุลพินิจได้ เช่น พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 มาตรา 27 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยฉบับที่ 10 พ.ศ. 2490 มาตรา 3 ซึ่งกำหนดให้ปรับ 4 เท่าของราคาของและค่าอากรรวมกัน
2. กำหนดไว้อย่างสัมพัทธ์ (Relative) หมายถึงกำหนดกรอบของโทษปรับไว้แล้วให้ศาลใช้ดุลพินิจภายในกรอบ เช่น กำหนดขึ้นสูงแต่ไม่กำหนดขั้นต่ำ หรือกำหนดขั้นต่ำ แต่ไม่กำหนดขึ้นสูง ตลอดจนอาจกำหนดทั้งขึ้นสูงและขั้นต่ำก็ได้
3. กำหนดโทษแต่ไม่ระบุอัตราโทษที่แน่นอน เช่น กำหนดโทษปรับ แต่ไม่ระบุอัตราโทษไว้ว่าปรับเท่าใด กฎหมายสมัยใหม่ที่จะกำหนดไว้เช่นนี้ มักจะเป็นแต่โทษสถานเบา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการลงโทษปรับ เช่น ตามกฎหมายอาญาเยอรมันจะมีใช้แต่ในกรณีนี้กับการกำหนดโทษปรับเท่านั้น¹⁵

จากหลักทั่วไปที่กล่าวสรุปได้ว่า ด้วยความที่โทษปรับเป็นโทษสถานเบา จึงน่าจะตกอยู่ในความยืดหยุ่นได้ง่ายที่สุดกว่าโทษอื่น ๆ เช่นกัน แต่ก็มีได้หมายความว่า รัฐจะใช้โทษปรับอย่างไรก็ได้ เพราะอย่างน้อยก็ตกอยู่ในหลักเช่นเดียวกับโทษอาชญาชนิดอื่น ๆ ทั้งตามรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกายังมีหลักเรื่องห้ามลงโทษปรับเกินสมควรแยกออกมาควบคุมนโยบายอาญาของรัฐในการออกกฎหมายกำหนดโทษปรับและในการที่ศาลจะใช้ดุลพินิจกำหนดค่าปรับในแต่ละคดีอีกด้วย

¹⁴ โทเมน ภทรภิมย์, "โทษปรับทางอาญาตามกฎหมายฝรั่งเศส", เอกสารการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ 24, 27 ตุลาคม 2509, กองวิชาการ, กรมอัยการ, หน้า 5

¹⁵ หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 1, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523), หน้า 305.

การกำหนดโทษปรับโดยเจ้าพนักงาน

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นในเรื่องของการกำหนดโทษปรับไว้ในกฎหมาย ต่อไปนี้จะเป็นการศึกษาถึงหลักเกณฑ์ของการกำหนดโทษปรับโดยเจ้าพนักงานของรัฐโดยที่ ผู้ที่จะมีอำนาจลงโทษคดีอาญาได้ก็คือ ศาล ซึ่งถ้าจะพิจารณาตามหลักการจัดรูปแบบและสถาบันต่าง ๆ ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยแล้ว ยิ่งเห็นได้ว่า อำนาจหน้าที่นี้โดยปกติควรเป็นของศาล ตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of power) ถือว่าการลงโทษเป็นผลมาจากการพิจารณาพิพากษาคดีว่าผู้กระทำความผิดจริงจึงเป็นอำนาจของศาลหรือฝ่ายตุลาการมิใช่ฝ่ายบริหารหรือนิติบัญญัติ แต่อย่างไรในกรณีการเอาตัวผู้กระทำความผิดไปปรับโทษจริง ๆ เป็นเรื่องของการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ไม่ใช่เรื่องของการแปลความกฎหมายหรือปรับกฎหมายให้เข้ากับข้อเท็จจริงจึงถือเป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหารได้ ในสมัยปัจจุบันความคิดเรื่องการแบ่งแยกอำนาจถูกตีความว่าไม่ได้หมายถึงการแบ่งแยกเด็ดขาดจากกัน แต่อาจเกี่ยวข้องกันได้ใน บางเรื่อง โดยเฉพาะ เรื่อง เล็กน้อย และถ้าการเกี่ยวข้อง หรือที่ให้ฝ่ายหนึ่ง เข้ามาใช้อำนาจของอีกฝ่ายหนึ่ง กลับจะ เป็นประโยชน์ยิ่งกว่าแล้ว อาจจะยอมผ่อนผันลงได้ เพราะ เหตุที่ถือ เช่นนี้ เององค์การบริหารในบางประเทศ จึงเข้ามากลั่นกรองหรือแบ่ง เบาทะระของศาลได้โดยวิธีการพิจารณา หรือ ชี้ขาด เบื้องต้นชั้นหนึ่งเสียก่อน เช่น ให้มีคณะกรรมการอุทธรณ์พิจารณาในเรื่องภาษีอากรก่อนที่จะนำคดีไปสู่ศาล ในการปฏิบัติตามกฎหมายหลาย เรื่องซึ่งเป็นโทษปรับอันถือว่ามีโทษ เล็กน้อย ก็มีกฎหมายยอมให้เจ้าหน้าที่ของฝ่ายบริหาร เปรียบเทียบได้ ซึ่งการ เปรียบ เทียบนั้น มีผู้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารเชื่อว่าผู้ต้องหากกระทำผิดจริง และชี้ขาดว่ามีความผิดแล้วจึงกำหนดโทษ ดังที่ เรียกว่า " เปรียบ เทียบ" นั้นเอง ลักษณะ เช่นนี้ นักวิชาการทางกฎหมายรัฐธรรมนูญ บางคนนิยม เรียกว่า เป็นการใช้อำนาจตุลาการโดยฝ่ายบริหาร หรือ เป็นกรณี ที่ฝ่ายบริหาร เข้ามาทำหน้าที่ทางตุลาการบางส่วน¹⁶ หากแต่ว่าจะต้องมีการระบุ เจาะจงเพิ่ม

¹⁶ กฎหมายมหาชน, เอกสารการสอนสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช, 2527, หน้า 387.

เดิมบางเรื่อง เพื่อจะได้ไม่ทำให้เกิดความโต้แย้งและการก้าวก่ายอำนาจซึ่งกันและกัน เช่น ต้องได้รับความยินยอมของผู้ต้องหาด้วย เหตุผลสำคัญที่ยอมรับให้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจทำ เช่นนั้นได้ ก็เพราะว่าในกรณีความผิดอาญาเล็กน้อย ๆ หากไม่มีกระบวนการ เช่นนี้ก็คงต้องใช้วิธีนำคดีไปฟ้องต่อศาลทั้งหมด ซึ่งจะทำให้เกิดภาระต่อกระบวนการยุติธรรมโดยไม่จำเป็นประโยชน์ของการเปรียบเทียบอาจสรุปได้ดังนี้คือ

1. ลดภาระของศาล และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ในกระบวนการยุติธรรม 2. ลดภาระและค่าใช้จ่ายของผู้ต้องหาเองในการดำเนินคดีในศาล 3. เกิดประโยชน์ทางฝ่ายปกครอง ทำให้การใช้กฎหมายคล่องตัว และศักดิ์สิทธิ์ คือได้ตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดมารับโทษเต็มตามอัตราโทษในกฎหมายได้โดยง่าย 4. ไม่ขัดต่อหลักการแบ่งแยกอำนาจ เพราะอาศัยความสมัครใจของผู้ต้องหาอยู่ด้วย ไม่ใช่อาศัยอำนาจบังคับของฝ่ายบริหารที่จะเข้าไปใช้อำนาจหน้าที่ เช่นนั้นเสียเอง และหากมีปัญหาเช่น ผู้ต้องหาไม่ยินยอม หรือยินยอมแต่อ้างว่ากระบวนการต่าง ๆ ไม่ถูกต้อง ก็ต้องนำคดีไปสู่ศาล หรือฝ่ายตุลาการในที่สุด

ลักษณะและวิธีการของการเปรียบเทียบ

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าการเปรียบเทียบโดยเจ้าพนักงานฝ่ายบริหารนั้นมีประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรม แต่เนื่องจากเป็นการให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหาร จึงต้องมีการวางกฎเกณฑ์ในเรื่องของการเปรียบเทียบไว้เป็นพิเศษ เช่น การกำหนดประเภทของคดีอาญาที่อาจเปรียบเทียบได้ ผู้มีอำนาจเปรียบเทียบ และวิธีปฏิบัติในการเปรียบเทียบ เพื่อให้คุ้มครองสิทธิของบุคคลได้สมบูรณ์ขึ้น ดังจะได้อธิบายต่อไป¹⁷

¹⁷ กฎหมายที่เป็นหลักในเรื่องการเปรียบเทียบคดีอาญาคือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพระราชบัญญัติเปรียบเทียบคดีอาญา พ.ศ. 2481 ซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมต่อมาอีกหลายครั้ง มีผู้ให้ความเห็นว่ากฎหมาย 2 ฉบับนี้ ซ้ำซ้อนกันเป็นการบัญญัติกฎหมายเรื่องเดียวกัน แต่แยกกันอยู่คนละฉบับ จึงน่าจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายในส่วนนี้ให้สมบูรณ์และยกเลิก พระราชบัญญัติเปรียบเทียบคดีอาญานั้นเสีย ดู, คมกฤษ เทียนทัต "ผู้มีอำนาจเปรียบเทียบคดีอาญาวารสารกฎหมายปกครอง, เล่ม 7, พ.ศ. 2531 หน้า 106-130

1. การกำหนดประเภทของคดีอาญาที่สามารถเปรียบเทียบได้

1.1 ความผิดลหุโทษ ซึ่งหมายถึงความผิดที่มีโทษสถานเบา ตามกฎหมายโรมันโบราณนั้น ความผิดสถานเบา เจ้าหน้าที่จะนำคดีขึ้นว่ากล่าวฟ้องร้องหรือไม่ก็ได้ ตามหลักดุลพินิจในการฟ้องคดี (principle of discretionary prosecution)¹⁸ และโดยที่ผู้กระทำความผิดได้จัดการในประการที่ทำให้เป็นที่พอใจแก่พนักงาน เช่น ในความผิดเล็กน้อยที่ผู้กระทำความผิดได้บรรเทาความเสียหายแก่ผู้เสียหายแล้ว หรือความผิดที่มีโทษเล็กน้อย เช่น โทษปรับ เมื่อผู้ต้องหายอมชำระ ค่าปรับแล้วดังที่เรียกว่า transaction ตามกฎหมายเบลเยียมนั้นในปัจจุบัน การเปรียบเทียบใช้ได้เฉพาะความผิดลหุโทษซึ่ง เมื่อผู้ต้องหายอมชำระเต็มตามอัตราค่าปรับ ซึ่งจะพึงชำระตาม กฎหมายแล้ว พนักงานอัยการจะไม่ฟ้องร้องคดีอีกต่อไป นักกฎหมายบางคนถือว่าที่มาของเรื่อง เปรียบเทียบก็คือ หลักการระงับข้อพิพาทในคดีแพ่งนั่นเอง จึงได้เรียกว่า transaction หรือที่บางประเทศเรียกว่า Voluntary payment in a settlement¹⁹ และถือว่าการ ระงับข้อพิพาทดังนี้ไม่เป็นการลงโทษ และจะไม่ปรากฏในรายการทะเบียนผู้ต้องโทษ ตามกฎหมายเนเธอร์แลนด์ การชำระค่าปรับด้วยความสมัครใจให้ใช้ได้กับความผิดอาญาเฉพาะ ลหุโทษ (petty crime) และปรากฏในรายงานฉบับของประเทศเนเธอร์แลนด์ว่า ร้อยละ 85 ของ ความผิดอาญาน้อยเช่นนี้ จะระงับโดยวิธีการเปรียบเทียบ อีกประมาณร้อยละ 15 เท่านั้นที่ยังมีการนำคดีไปสู่ศาล แต่เป็นเพราะผู้ต้องหาไม่มีเงินชำระค่าปรับมากกว่า²⁰ ตามกฎหมายฝรั่งเศสการ เปรียบ เทียบท่านองนี้ (แต่ไม่เหมือนกับการ เปรียบ เทียบของไทย) มีแนวโน้มที่จะขยายจากความผิดลหุโทษไปใช้กับความผิดอาญาที่มีโทษปานกลางได้ด้วยและมักจะใช้ กับ เรื่องการปรับ เพราะ เหตุหลักเสียงภาษากร และความผิดที่อยู่ในอำนาจของเจ้าหน้าที่ รักษาป่าไม้และต้นน้ำลำธาร²¹

¹⁸Gerhardt Grebing, The Fine in Comparative Law : A Survey of 21 Countries (Cambridge: Institute of Criminology, 1982), p. 26.

¹⁹Belgian National Report, p. 308 อ้างใน Gerhardt Grebing, The fine in comparative Law : A Survey of 21 Counties, p. 26.

²⁰Ibid.

²¹Ibid.

ตามกฎหมายในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย การเปรียบเทียบมิใช่มาจาก
กับความผิดอาญาเล็กน้อย ซึ่งหมายถึงความผิดอาญาที่เจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าพนักงานอื่น ๆ ที่
ไม่ใช่พนักงานอัยการสามารถฟ้องคดีได้เอง ส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับจราจร
ทางบกและการฟ้องมักทำในรูปแบบคำฟ้องที่เรียกว่า indictment ซึ่งเมื่อมีการชำระค่าปรับกัน
แล้ว ก็จะไม่มีการฟ้องร้องอีกต่อไป แต่กฎหมายสแกนดิเนเวีย นั้น ถือว่าการยอมชำระค่าปรับ เป็น
การที่ ผู้ต้องหายอมรับว่าตนมีความผิด แต่ในความผิดบางประเภท การเปรียบเทียบจะต้องมีการทำ
บันทึกถึงศาลให้ศาลรับรู้และไม่ถือว่าเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างปกติทั่วไป²²

ในเยอรมันตะวันตก มีลักษณะของการเปรียบเทียบที่แตกต่างออกไป
บ้าง การเปรียบเทียบให้กระทำได้ในความผิดอาญาเล็กน้อย คือความผิดที่มีโทษปรับ แต่โดยที่
ความผิดหลายฐานไม่มีอัตราค่าปรับตายตัว เพราะโดยเจตนารมณ์ของกฎหมายต้องการให้ศาล
กำหนด เมื่ออำนาจนี้ตกไปอยู่ที่เจ้าพนักงานฝ่ายบริหาร การกำหนดโทษปรับโดยฝ่ายบริหารจึงทำ
ได้ยากขึ้น และบ่อยครั้งที่ผู้ต้องหาโต้แย้งอำนาจของฝ่ายบริหารในการกำหนดค่าปรับสูงเกินไป
คดีจึงมักไปสู่ศาลอยู่ดีในที่สุด

ในบางประเทศ เช่นประเทศสวีต เซอร์แลนด์และประเทศฝรั่งเศส เมื่อ
เจ้าหน้าที่ตำรวจพบเห็นการกระทำความผิดก็ให้ทำบันทึกความผิดและแจ้งแก่ผู้กระทำความผิดว่า
กระทำความผิดกฎหมายใด ข้อใดและต้องเสียค่าปรับเท่าใด ถ้าผู้กระทำความผิดยอมชำระค่าปรับ เป็นเงินสด
เจ้าหน้าที่ตำรวจจะออกไปรับให้ และให้ผู้ถูกปรับลงชื่อเป็นหลักฐาน ดันข้าวในรับเงินค่าปรับจะ
ถูกส่งให้พนักงานอัยการตรวจสอบว่าเป็นการปรับโดยชอบหรือไม่อีกชั้นหนึ่ง ซึ่งเป็นวิธีการที่ให้อำ
นาจแก่เจ้าพนักงานตำรวจมากขึ้น

ตามกฎหมายไทย การเปรียบเทียบ ให้กระทำได้ในกรณีความผิดลหุโทษ
ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 102 หมายถึงความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน
หรือปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่ ความผิดตาม
มาตรา 367 ถึง มาตรา 398 นอกจากนี้ในพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาประเภทอื่น ๆ ที่
กำหนดโทษ เช่น เดียวกันนี้ก็ถือว่าเป็นความผิดลหุโทษด้วย

²² Ibid

1.2 คดีที่ความผิดไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ

คดีความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษก็คือ ความผิดลหุโทษ นั้นเอง แต่มีปัญหามาทางปฏิบัติว่า²³ ความผิด เช่นนี้หากไปปรากฏในกฎหมายอื่น ๆ นอกประมวล กฎหมายอาญา จะเรียกว่า ความผิดลหุโทษได้หรือไม่ กฎหมายจึงบัญญัติคลุมถึงเสียให้ชัดเจน

1.3 คดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกิน 10,000 บาท

คดีประเภทนี้มีโทษความผิดลหุโทษเพราะปรับเกิน 1,000 บาท แต่โดยที่มี โทษปรับสถานเดียวและอัตราค่าปรับก็ไม่สูงจนเกินไปนัก จึงไม่ใช่เรื่องร้ายแรง จึงให้เจ้าหน้าที่ เปรียบเทียบได้²⁴

1.4 ความผิดต่อกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร

ความผิดตามประมวลกฎหมายรัชฎากร กฎหมายศุลกากรและกฎหมายเกี่ยวกับ ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีโรงเรือน ซึ่งมีอัตราโทษปรับอย่างสูงไม่เกิน 10,000 บาทนั้น ทั้งนี้ไม่ว่า จะมีโทษจำคุกหรือไม่ ก็สามารถเปรียบเทียบได้

---

²³ วงษ์ ช่อวิเชียร, คู่มือพนักงานสอบสวนข้าราชการฝ่ายปกครองและตำรวจ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสาส์นการพิมพ์, 2520), หน้า 514

²⁴ เมื่อพิจารณาตามนี้จะเห็นว่า ศาลอาจลงโทษปรับต่ำกว่าในความผิดลหุโทษก็ได้ และ ศาลไม่มีการลงโทษถึงขั้นจำคุกได้เลย จึงถือว่าเป็นความผิดที่ควรให้เปรียบเทียบได้ แต่ทั้งนี้ ต้องไม่มีโทษอย่างอื่น เช่น โทษจำคุกปนอยู่ด้วย แต่เดิมเคยมีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกิน 2,000 บาท แต่ต่อมา ได้มีพระราชบัญญัติการเปรียบเทียบปรับคดีอาญา พ.ศ. 2529 แก้เป็นโทษปรับสถานเดียวอย่างสูง ไม่เกิน 10,000 บาท ซึ่งเป็นการแก้ไขกฎหมายตามค่าของเงิน และตามสภาพความผิดซึ่งมีการ กระทำความผิดในคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงเกิน 2,000 บาท แต่ไม่เกิน 10,000 บาท มาก แต่ไม่อาจเปรียบเทียบได้ เมื่อก่อน พ.ศ. 2529 เป็นเหตุให้คดีค้างค้ำงในศาลมาก เมื่อ แก้ไขอัตราค่าปรับให้สูงขึ้นเป็น 10,000 บาทเช่นนี้ พนักงานเจ้าหน้าที่ก็มีอำนาจในการ เปรียบเทียบคดีต่าง ๆ ได้มากขึ้น ดูเอกสารข่าวรัฐสภา, ปีที่ 12, ฉบับที่ 277, วันที่ 16 พฤศจิกายน 2529, หน้า 72.

1.5 คดีอาญาตามกฎหมายอื่นที่ให้อ่านาจ เปรียบ เทียบไว้

ในกรณีที่มีกฎหมายพิเศษอื่นใดให้อ่านาจ เปรียบ เทียบไว้ พนักงานเจ้าหน้าที่ ก็มีอ่านาจ เปรียบ เทียบได้ ซึ่งอาจเป็นอ่านาจของพนักงานสอบสวน หรือเจ้าพนักงานอื่นที่ กฎหมายให้อ่านาจไว้ก็ได้แล้วแต่กรณี เช่น ตามกฎหมายสุรา พ.ศ. 2493 มาตรา 31 ระบุว่า "ผู้ที่ ขายหรือนำออกแสดงเพื่อขายซึ่งสุราที่รื้อว่าทำขึ้นฝ่าฝืน มาตรา 5 ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 5,000 บาท แม้ความผิดดังกล่าวนี้ไม่ใช่ความผิดกฎหมายแต่ก็ได้ให้อ่านาจเจ้าหน้าที่ เปรียบ เทียบได้"²⁵

1.6 คดีที่มีโทษปรับสถานเดียว

ในคดีอาญาที่มีโทษปรับสถานเดียว เมื่อผู้กระทำความผิดยินยอม เสียค่าปรับ ในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นแก่พนักงาน เจ้าหน้าที่ก่อนศาลพิจารณาคดี ประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา มาตรา 37(1) กำหนดให้คดีอาญาเล็กน้อย แต่ที่กฎหมายมิได้ใช้คำว่า เปรียบ เทียบ เพราะไม่ใช่ เป็นเรื่องอ่านาจ เข้ามากำหนดค่าปรับ ซึ่งอาจต่ำกว่าอัตราค่าปรับสูงสุดที่ กฎหมายกำหนดก็ได้ แต่เป็น เรื่องที่ผู้กระทำความผิดยินยอม เสียค่าปรับในอัตราที่สูง เสียเอง ซึ่ง พนักงานเจ้าหน้าที่จะไม่รับก็ไม่ไ้ และจะรับต่ำกว่าอัตราค่าปรับอย่างสูงก็ไม่ไ้ กฎหมายจึงมิได้ ใช้คำว่า เปรียบ เทียบปรับ แต่ก็อาจจัดว่า เป็นวิธีการหนึ่งของการ เปรียบ เทียบโดยไม่ให้ คุลพินิจแก่ เจ้าพนักงานฝ่ายบริหาร²⁶

วิธีการนี้ตรงกับหลักการชำระค่าปรับด้วยใจสมัคร (voluntary payment) มากที่สุด และโดยที่ไม่ไ้ให้คุลพินิจแก่ เจ้าพนักงานฝ่ายบริหาร จึงมีที่ใช้ในประเทศ ต่าง ๆ มากกว่าที่วิธีการจะให้พนักงานสอบสวน เข้ามากำหนดค่าปรับโดยวิธี เปรียบ เทียบ อนึ่งมีข้อที่น่าสังเกตว่า การชำระค่าปรับโดยใจสมัครนี้ แม้เมื่อศาล เริ่ม พิจารณาคดีไปแล้ว แต่ก่อนที่ศาล เริ่มต้นสืบพยาน หาก เป็นคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว และจำเลย นำค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นมาชำระคดีอาญานั้นก็ เป็นอันระงับไปไ้ ตามประมวล

²⁵ มาตรา 44 ทวิ ระบุว่า "อธิบดีกรมสรรพสามิตหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากอธิบดีมี อานาจ เปรียบ เทียบได้" เมื่อปรากฏว่าอธิบดีมอบหมายให้แก่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองให้ เปรียบ เทียบ ได้ตามนี้

²⁶ ดู, วงษ์ ช่อวิเชียร, คู่มือพนักงานสอบสวนข้าราชการฝ่ายปกครองและตำรวจ, หน้า 514.

กฎหมายอาญา มาตรา 79 ซึ่งเรื่องนี้ แม้จะเป็นการระงับคดีในศาล แต่ก็เห็นได้ว่าคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว ฝ่ายนิติบัญญัติมักเห็นว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย เมื่อมีการชำระค่าปรับแล้ว ไม่ควรพิจารณาว่ากล่าวเป็น คดีต่อไปให้เสียเวลาแก่ทุกฝ่าย จึงให้คดีระงับได้ ทั้งในชั้นสอบสวน ซึ่งยังอยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงานฝ่ายบริหารและในชั้นศาลซึ่งเป็นฝ่ายตุลาการ

2. ผู้มีอำนาจเปรียบเทียบปรับ

ผู้มีอำนาจ เปรียบเทียบ หรือรับชำระค่าปรับ เพื่อให้คดีอาญายุติโดยไม่ต้องนำคดีไปสู่ศาล ก็คือเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารซึ่งเป็นผู้ใช้กฎหมาย หรือบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย อำนาจนี้จึงอาจมอบให้พนักงานเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารคนใดก็ได้ที่มีอำนาจเกี่ยวกับคดี โดยปกติแล้วก็คือพนักงานสอบสวนนั่นเอง ตามกฎหมายไทย การนำค่าปรับในอัตราอย่างสูงไปชำระ ก็คือการชำระแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจตามกฎหมายนั้น ๆ โดยปกติทั่วไปแล้วก็จะ เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน แต่ในความผิดที่เป็นลหุโทษ หรือในความผิดที่มีความผิดที่ไม่สูงไปกว่าลหุโทษ หรือคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกิน 10,000 บาท หากเกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร ผู้มีอำนาจเปรียบเทียบ คือ นายตำรวจประจำท้องที่ตั้งแต่สารวัตรขึ้นไป หรือนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรที่ทำการแทนในตำแหน่งนั้น ๆ

อนึ่ง กรมอัยการเคยให้ความเห็นว่า เนื่องจากผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนในจังหวัด และเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการทั่วไปของจังหวัดตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ผู้ว่าราชการจังหวัด^{๒๗} จึงอาจสั่งพนักงานสอบสวนมาให้เปรียบเทียบปรับ และให้ส่งผู้ต้องหาไปฟ้องยังศาลได้ นอกจากนี้ อาจมีการเปรียบเทียบ โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายอื่นอีกก็ได้ เช่น กฎหมายสุราดังกล่าวข้างต้น กรมอัยการเคยตอบข้อหารือว่า ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 62 กำหนดให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หรือผู้ซึ่งคณะกรรมการมอบหมายมีอำนาจ เปรียบเทียบปรับได้ อำนาจการเปรียบเทียบปรับจึงเป็นของบุคคลดังกล่าว โดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน แม้เป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนได้เริ่มการสอบสวนความผิดเอง และผู้ต้องหายินยอมให้

^{๒๗} อัยการนิเทศ, เล่ม 9 พ.ศ. 2490, หน้า 3-4

เปรียบเทียบ ก็ยังต้องส่งเรื่องไปยังคณะกรรมการคุ้มครอง^{๒๐} ผู้บริโภค หรือผู้ที่คณะกรรมการมอบหมาย มิใช่ว่าพนักงานสอบสวนจะ เปรียบเทียบ เสียเอง

^{๒๐} ข้อหาหรือที่ 202/2528, อัฏการนิเทศ, พ.ศ. 2528, หน้า 305.

อนึ่งได้ เคยมีข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการสอบสวนคดีอาญาบางประเภทในจังหวัดอื่น นอกจากกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2520 กำหนดให้ความผิดอาญาตามกฎหมาย 10 ประเภท ดังต่อไปนี้ เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองที่จะทำการสอบสวนได้ ซึ่งหมายถึงให้มีอำนาจ เปรียบเทียบได้ด้วยนั่นเอง

1. กฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร
2. กฎหมายว่าด้วยบัตรประจำตัวประชาชน
3. กฎหมายว่าด้วยภาษีบำรุงท้องที่
4. กฎหมายว่าด้วยภาษีป้าย
5. กฎหมายว่าด้วยภาษีโรงเรือนและที่ดิน
6. กฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ
7. กฎหมายว่าด้วยการเก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง
8. กฎหมายว่าด้วยการควบคุมสุสานและฌาปนสถาน
9. กฎหมายว่าด้วยสาธารณสุข
10. กฎหมายว่าด้วยประถมศึกษา

ในบางประเทศ เช่น ประเทศสวีตเซอร์แลนด์ และประเทศฝรั่งเศส เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจพบเห็นการกระทำความผิดก็ให้ทำบันทึกความผิด และแจ้งแก่ผู้กระทำความผิดว่ากระทำความผิดกฎหมายใด ข้อใด และต้องเสียค่าปรับเท่าใด ถ้าผู้กระทำความผิดยอม ชำระค่าปรับเป็นเงินสด เจ้าหน้าที่ตำรวจจะออกใบรับให้ และให้ผู้ถูกรับลงชื่อเป็นหลักฐานต้นข้าวรับเงิน ค่าปรับจะถูกส่งให้พนักงานอัยการตรวจสอบว่าเป็นการปรับโดยชอบหรือไม่อีกชั้นหนึ่ง ซึ่งเป็นวิธีการที่ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานตำรวจมากขึ้น

เจ้าหน้าที่ที่จะมีอำนาจรับชำระค่าปรับในทันที ได้แก่เจ้าหน้าที่ที่กฎหมายได้กำหนดไว้ เช่น ความผิดตามกฎหมายจราจร ได้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี เจ้าหน้าที่ตำรวจกองปราบปราม เจ้าหน้าที่ตำรวจทางหลวงและเจ้าหน้าที่จราจร ถ้าเป็นความผิดตามกฎหมายรถไฟ เจ้าหน้าที่ได้แก่นายตรวจ นายสถานี การลงโทษปรับโดยวิธีนี้ไม่ใช่การเปรียบเทียบโดยแท้ ตามกฎหมายสวีตเซอร์แลนด์และฝรั่งเศสเรียกว่าเป็นการดำเนินวิธีพิจารณาอย่างย่อ หรือรวบรัด เพื่อให้คดีเสร็จสิ้นลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งตามกฎหมายไทยก็มีที่ใช้ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก แต่ในประเทศไทยสวีตเซอร์แลนด์และฝรั่งเศสดังกล่าว วิธีนี้เป็นที่นิยมโดยมากผู้กระทำความผิดมักยินยอมเสียค่าปรับ เพราะ ถ้าไม่ยอมก็ต้องไปดำเนินคดีกันในศาลซึ่งถ้าศาลพิพากษาให้เสียค่าปรับแล้วอาจต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ในความผิดบางฐาน เช่น ความผิดตามกฎหมายจราจรทางบก ซึ่งมีผู้ฝ่าฝืนมาก และการเรียกให้ชำระด้วยเงินสดอาจทำได้ไม่ทันทั่วถึง เช่น กว่าผู้กระทำความผิดรายหนึ่งจะชำระค่าปรับเสร็จ ผู้กระทำความผิดรายอื่นในที่ใกล้เคียงซึ่งเจ้าหน้าที่ยังไม่ถึง อาจหลบหนีไปก่อน ในส่วนผู้กระทำความผิดเองที่เป็นนักธุรกิจมีเงินชำระค่าปรับอาจไม่มีเงินสดแต่มีเช็คหรือบัตรเครดิตทำให้การชำระค่าปรับไม่สะดวก จึงมีการแก้กฎหมายให้ผู้กระทำความผิดชำระค่าปรับด้วยการซื้อแสตมป์ซึ่งมีจำหน่ายทั่วไปปิดลงบนใบสั่งแล้วส่งทางไปรษณีย์ไปให้เจ้าพนักงานภายในกำหนด เมื่อเจ้าพนักงานได้รับแล้วก็จะส่งใบรับมาให้อันจะทำให้คดีอาญาเล็กน้อย ถ้าเจ้าพนักงานไม่ได้รับชำระค่าปรับภายในกำหนดก็จะดำเนินการฟ้องร้องต่อไป

ตามกฎหมายฝรั่งเศสพนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจเปรียบเทียบ จึงใช้ได้แต่วิธีนี้ที่พอจะใช้ได้เทียบเคียงกันเรียกว่า "การพิจารณาโดยรวบรัด" ในชั้นเจ้าพนักงานซึ่งเมื่อไปชั้นศาลก็มีวิธีพิจารณาโดยรวบรัดในชั้นศาลอีกเช่นกัน

เป็นที่น่าสังเกตว่า การเปรียบเทียบตามกฎหมายไทยต้องการระงับไม่ให้เกิดคดีไปสู่ศาลจึงไม่มีเหตุที่จะต้องขอความยินยอม หรือความเห็นชอบจากศาลก่อนดังในบางประเทศ

3. วิธีปฏิบัติในการเปรียบเทียบคดีอาญา

3.1 กรณีที่จะต้องเปรียบเทียบ ปกติแล้วผู้มีอำนาจเปรียบเทียบคดีอาญา คือ พนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่การที่จะเปรียบเทียบหรือไม่ ในเบื้องต้นย่อม เป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าพนักงาน กฎหมายมิได้บังคับว่าคดีอาญามีอัตราโทษ ซึ่งพนักงานสอบสวนจะเปรียบเทียบได้นั้น เจ้าพนักงานสอบสวนจำต้องเปรียบเทียบเสมอไป ฉะนั้นแม้จะเป็นคดีที่อยู่ในเกณฑ์จะเปรียบเทียบได้ พนักงานสอบสวนอาจไม่ยอมเปรียบเทียบก็ได้

แต่ถ้า เป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดยินยอม เสียค่าปรับในอัตราสูงสำหรับความผิดนั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนศาลพิจารณาคดี เป็นอัน เลิกกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 (1) ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า พนักงานเจ้าหน้าที่จะไม่รับค่าปรับในอัตราอย่างสูงนั้นโดยจะฟ้องร้องดำเนินคดีเท่านั้น ย่อมเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย กรณีนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องของการเปรียบเทียบ, แต่เป็น²⁹ อำนาจในส่วนของผู้กระทำความผิดเลยทีเดียว พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องรับค่าปรับและยุติการดำเนินคดี

อนึ่ง ถ้าเป็นการเปรียบเทียบโดยไม่ชอบ เช่นผู้เปรียบเทียบไม่มีอำนาจตามกฎหมาย หรือเป็นกรณีที่ไม่อาจเปรียบเทียบได้ตามกฎหมาย แม้ผู้กระทำความผิดจะยินยอมเสียค่าปรับตามที่³⁰ เปรียบเทียบแล้ว คดีอาญาย่อมไม่เลิกกัน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 790/2479 และ 802/2479)

3.2 เมื่อจะเปรียบเทียบ พนักงานสอบสวนต้องดูว่าความผิดที่กระทำอยู่ในข่ายที่จะเปรียบเทียบได้ตามกฎหมายจริงหรือไม่ เช่น เป็นความผิดลหุโทษหรือไม่ หรือมีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทจริงหรือไม่ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดต้องหาว่ากระทำความผิดกรรมเดียวละเมิดกฎหมายหลายบท เช่นเป็นทั้งความผิดลหุโทษ และมีโทษความผิดลหุโทษก็ต้องระมัดระวัง ดังที่ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1100/2516 ว่า จำเลยกระทำความผิด

²⁹ ทั้งนี้เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 (1) ไม่ได้ใช้คำว่าเปรียบเทียบ หากแต่ใช้คำว่าผู้กระทำความผิดยินยอม

³⁰ สัญญา ธรรมศักดิ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพมหานคร: แสงทองการพิมพ์, 2518), หน้า 211-212.

กรรมเดียว เป็นทั้งความผิดลหุโทษและมีโทษความผิดลหุโทษ พนักงานสอบสวนตั้งข้อหาในความผิดลหุโทษอย่างเดียวกันแล้ว เปรียบเทียบยอมเป็นการ เปรียบเทียบโดยไม่ชอบ เพราะมีใช้กรณีนี้อาจเปรียบเทียบได้ จึงไม่ทำให้คดีอาญาเล็กน้อย พนักงานอัยการมีสิทธิฟ้องจำเลยในความผิดที่มีโทษลหุโทษได้

3.3 ถ้าพนักงานสอบสวนเห็นสมควรให้ เปรียบเทียบและเป็นกรณีที่อาจเปรียบเทียบได้ ผู้ต้องหาต้องรับสารภาพในความผิดนั้นแล้ว การเปรียบเทียบจะมีไม่ได้ถ้าผู้ต้องหายังปฏิเสธ หรือต่อสู้คดี ถ้าผู้ต้องหาปฏิเสธหรือต่อสู้คดี ผู้เปรียบเทียบต้องส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมบันทึกการจับกุมตลอดจนหลักฐานต่าง ๆ เพื่อดำเนินคดีต่อไป³¹

3.4 ผู้ต้องหาต้องยินยอมตามคำเปรียบเทียบ กล่าวคือเมื่อพนักงานสอบสวนได้เปรียบเทียบคดีนั้นแล้ว เห็นว่าผู้ต้องหาไม่ควรได้รับโทษจำคุก ควรรับโทษปรับสถานเดียว ก็ต้องกำหนดค่าปรับให้ผู้ต้องหาชำระภายในกำหนดเวลา แต่ต้องไม่เกินเวลาที่กฎหมายกำหนด ผู้ต้องหาต้องตกลงยินยอมในการเปรียบเทียบ และต้องนำเงินค่าปรับมาชำระ คดีอาญาจึงจะระงับถ้าผู้ต้องหาไม่ยินยอมให้เปรียบเทียบ หรือยินยอมแต่ไม่นำเงินค่าปรับมาชำระในกำหนด คดีอาญาก็ไม่ระงับ ต้องดำเนินคดีกันต่อไป

3.5 ในการเปรียบเทียบนอกจากจะอาศัยความยินยอมของผู้ต้องหาแล้ว ผู้เสียหายต้องให้ความยินยอมด้วย มิฉะนั้นพนักงานสอบสวนจะเปรียบเทียบไม่ได้ ส่วนการเปรียบเทียบจะต้องสมบูรณ์ปรากฏการยินยอมทั้งฝ่ายผู้เสียหายและผู้ต้องหาโดยพนักงานสอบสวนลงนามกำกับ ในกรณีที่เอกชนมิได้เป็นผู้เสียหายโดยตรง เช่นความผิดฐานเมาสุราอาละวาดก่อความวุ่นวายในถนนสาธารณะ หรือทำให้เกิดสิ่งปฏิกูลแก่น้ำในบ่ออันมีไว้สำหรับประชาชน

³¹ ในการอบรมพนักงานสอบสวน เคยมีคำแนะนำว่า "ขั้นตอนที่สำคัญก็คือ ต้องพยายามเกลี้ยกล่อมให้ผู้ต้องหารับสารภาพตลอดข้อหาให้ได้การบันทึกการจับกุมในที่ เกิดเหตุจะเป็นหลักฐานที่มัดตัวผู้ต้องหาได้แน่นแฟ้นกว่า การที่จะไปบันทึกการจับกุมที่อื่น"

การที่ผู้ต้องหาต้องสารภาพก่อนที่จะดำเนินการเปรียบเทียบได้ แสดงให้เห็นว่าพนักงานสอบสวนผู้เปรียบเทียบมิได้ตั้งตัว เป็นศาลชั้นขาดความผิดเสียเอง

กรมอัยการ เคยชี้แจงว่า ในความผิด เช่นนี้ พนักงานสอบสวนไม่ต้อง^{๑๒} ให้ผู้เสียหายใดให้ความยินยอมอีก เพราะ เจ้าพนักงานผู้นั้น เป็นผู้แทนรัฐบาลผู้เสียหายอยู่แล้ว

ในกรณีผู้เสียหาย เป็นผู้เยาว์ หรือแม้แต่กรณีที่ผู้ต้องหา เป็นผู้เยาว์ กรมอัยการ เคยตอบข้อหาหรือว่าผู้ต้องหาที่เป็นผู้เยาว์ยอมให้ความยินยอม ในการ เปรียบ เทียบโดยลำพังตนเอง ได้ไม่ต้องมีผู้แทนโดยชอบธรรมให้ความยินยอม เพราะการลงโทษอาญานั้นกฎหมายให้ลงแก่ผู้กระทำความผิด เป็นการ เฉพาะตัว ผู้อื่นจะรับโทษอาญาแทนกันไม่ได้ จึงถือ เป็นกิจการที่ผู้เยาว์ต้องกระทำเองโดย เฉพาะตัวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 23 แต่ในกรณีที่ผู้เยาว์เป็นผู้เสียหาย การให้ความยินยอมในการ เปรียบ เทียบ จะทำเองโดยลำพังไม่ได้^{๑๓}

3.6 การชำระค่าปรับต้องอยู่ภายใต้กำหนดระยะเวลา

3.7 ระยะเวลาในการชำระค่าปรับตามที่เปรียบเทียบไว้ต้องเป็นไปตามกฎหมาย เช่น ตามพระราชบัญญัติการบริหารราชการ เมืองพัทยา พ.ศ. 2521 ต้องชำระภายใน 7 วัน ตามประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดไว้ 30 วัน ตามพระราชบัญญัติภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2518 และพระราชบัญญัติภาษีป้าย พ.ศ. 2510 ต้องชำระภายใน 30 วัน เป็นต้น

3.8 นอกจากพนักงานสอบสวน หรือผู้ว่าราชการจังหวัดผู้มีอำนาจ เปรียบเทียบใช้ดุลพินิจว่าควร เปรียบ เทียบหรือไม่แล้ว ยังมีอำนาจใช้ดุลพินิจกำหนดเงินค่าปรับอีกด้วย ความผิดบางประเภทที่อาจมีผู้กระทำบ่อย หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องอาจตกลงกันกำหนดเกณฑ์หรือแนวทาง เปรียบ เทียบเงินไว้ เช่น การจอดรถในที่ห้ามจอด ในกรุงเทพมหานคร แม้กฎหมาย.

^{๑๒} อัยการนิเทศ, เล่ม 1, 2478, หน้า 83 และ อัยการนิเทศ, เล่ม 3, 2480

หน้า 13.

^{๑๓} อัยการนิเทศ, เล่ม 1, 2478, หน้า 87 และ อัยการนิเทศ, เล่ม 3, 2480

หน้า 15 และคำพิพากฎีกาที่ 1074/ 2477

จะกำหนดให้ปรับได้ในอัตราที่สูง แต่กรมตำรวจอาจกำหนดแนวทางไว้อีกระดับหนึ่งก็ได้^๔

๓๔ กระทรวงมหาดไทย เคยมีหนังสือสั่งการที่ มท. 0310/ว.351 ลงวันที่ 30 มีนาคม 2521 กำหนดหลักเกณฑ์การเปรียบเทียบปรับดังนี้

ก. ความผิดที่ได้ทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ความผิดนั้นมิใช่ความผิดร้ายแรงหรือก่อความเดือดร้อน หรือเสียหายแก่ผู้อื่น และผู้กระทำผิดได้มาพบเจ้าหน้าที่ เพื่อขอให้ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามกฎหมายให้ เช่น มาขอมีบัตรประจำตัวประชาชนแต่เกินกำหนด 60 วัน นับแต่วันที่บัตรเดิมหมดอายุ จึงมีความผิดตามพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชนฯ มาตรา 7 วรรคแรก และมาตรา 15 ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 200 บาท ดังนี้ ความผิดเช่นนี้จึงได้กำหนดอัตราค่าปรับที่ควรทำการเปรียบเทียบไว้ในอัตราต่ำ ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ราษฎร (ซึ่งอัตราต่ำปรากฏในบัญชีค่าปรับที่ควรทำการเปรียบเทียบ)

ข. ความผิดที่ผู้กระทำจงใจฝ่าฝืนกฎหมาย และผลจากการกระทำผิดนั้นเป็นการละเมิดหรืออาจจะก่อให้เกิดความเดือดร้อน หรือความเสียหายแก่ผู้อื่น เช่น ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่นเกี่ยวกับเหตุรำคาญ ซึ่งมีความผิดตามพระราชบัญญัติสาธารณสุข มาตรา 74 ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 50 บาท หรือผลจากการกระทำผิดนั้นอาจจะเป็นสาเหตุให้เกิดอันตรายได้ เช่น เก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิงชนิดนำกล้วอันตราย และไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิงฯ มาตรา 16 และมาตรา 53 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินครั้งละ 1,000 บาท ดังนี้ความผิดเช่นนี้จึงได้กำหนดอัตราค่าปรับที่ควรทำการเปรียบเทียบไว้ในอัตราสูง เพื่อที่จะให้ผู้เกี่ยวข้องเกรงกลัวและปฏิบัติตามกฎหมายโดยเคร่งครัด (ซึ่งก็ปรากฏอัตราที่ควรเปรียบเทียบแล้วเช่นกัน)

ค. ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอยู่ด้วยนั้น จะไม่กำหนดอัตราค่าปรับที่ควรทำการเปรียบเทียบได้ แต่ให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองใช้ดุลพินิจพิจารณาเป็นกรณีไป เช่น ไม่นำสัตว์พาหนะที่อยู่ในเกณฑ์ต้องทำตัวรูปพรรณไปทำตัวภายในกำหนด ซึ่งมีความผิดตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะฯ มาตรา 8 และ 29 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 10 วัน หรือปรับไม่เกิน 50 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ดังนี้ กรณีเช่นถ้าเห็นว่าผู้กระทำผิดมีความประพฤติดี ประกอบอาชีพสุจริต ได้กระทำผิดเป็นครั้งแรก ผลจากการกระทำผิดไม่เป็นการละเมิดหรือก่อความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ถ้าพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง เห็นว่า ควรลงโทษปรับสถานเดียวก็ให้ทำการเปรียบเทียบ แต่

เห็นว่าผู้กระทำผิดจงใจฝ่าฝืนกฎหมาย หรือเคยกระทำผิดในเรื่องเดียวกันมาหลายครั้ง และลงโทษ
ปรับไปแล้วยังไม่เข็ดหลาบ จึงควรที่จะได้รับโทษจำคุกด้วย ก็ให้ทำสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้ง
ความเห็นควรสั่งฟ้องไปยังพนักงานอัยการต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในกรณีอื่น ๆ ที่ไม่มีเกณฑ์ หรือแนวทางพนักงานสอบสวนต้องกำหนด ตามสมควรแก่ลักษณะความผิด พฤติการณ์ของลักษณะการกระทำและผลกระทบจากการกระทำ ความผิด ตลอดจนประวัติการกระทำผิดของบุคคลนั้น ๆ และการวางกำหนดค่าปรับต้องไม่สูงกว่า ตามที่กฎหมายกำหนด^{๓๐}

อนึ่ง ในกรณีที่มีระเบียบหรือคำสั่งกำหนดเกณฑ์ หรือแนวทางดังกล่าว ข้างต้นไว้แล้ว พนักงานสอบสวนต้องกำหนดเงินค่าปรับตามระเบียบหรือคำสั่งนั้น ๆ จึงจะถือว่า รัฐบาล หรือผู้เสียหายได้ยินยอมในการเปรียบเทียบ เช่น ตามพระราชบัญญัติสุรา หรือพระราช บัญญัติป่าไม้ กระทรวงการคลัง หรือกรมป่าไม้ได้ตกลงอัตราค่าปรับอันเป็นเกณฑ์ควรใช้ เปรียบเทียบไว้แล้ว พนักงานสอบสวนจึงพึงควรกำหนดค่าปรับตามนั้น

ในกรณีที่กฎหมายไม่กำหนดอัตราค่าปรับขั้นต่ำไว้ และไม่มีเกณฑ์หรือ แนวทางเป็นอย่างอื่น ทั้งเมื่อพิจารณาว่าการกระทำผิดนั้นไม่ร้ายแรง พนักงานสอบสวนเคยเปรียบเทียบปรับ หนึ่งบาท หรือต่ำกว่า หนึ่งบาทซึ่งก็เป็นการชอบด้วยกฎหมาย

3.9 เมื่อผู้ต้องหาชำระเงินค่าปรับตามที่เปรียบเทียบแล้ว พนักงานสอบสวนจะออก ใบเสร็จรับเงินให้ไว้เป็นหลักฐาน แล้วส่งเงินนั้นเข้าคลังต่อไป แต่มีกฎหมายบางฉบับ กำหนดไว้ เป็นพิเศษ เช่นกัน เช่น ตามพระราชบัญญัติการสวนครัว และ เลี้ยงสัตว์ ต้องส่งเงินค่าปรับไปบำรุง ท้องที่ที่มีการกระทำความผิด และตามกฎหมายบางฉบับต้องส่งเงินค่าปรับให้เทศบาล หรืออำเภอ แล้วแต่กรณี

3.10 ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้ทำการเปรียบเทียบ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้ส่งสำนวนการสอบสวนและบันทึกการเปรียบเทียบไปยังพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา มาตรา 142 วรรคสี่ เพื่อให้พนักงานอัยการได้ตรวจสอบว่า การเปรียบเทียบ เป็นไปโดยถูกต้องหรือไม่ ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่า การเปรียบเทียบนั้นถูกต้อง คดีอาญาก็ เลิกกัน พนักงานอัยการจะฟ้องคดีไม่ได้ แต่ถ้าเห็นว่าการเปรียบเทียบไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น

^{๓๐} ดุลพินิจของเจ้าพนักงานในการกำหนดค่าปรับ เองย่อมถึงที่สุด ไม่อาจถูก ทบทวน หรือสั่งการใหม่ เว้นแต่จะ เป็นการ เปรียบ เทียบ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ความผิดเกินอำนาจในการเปรียบเทียบ ก็จะแจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบ เพื่อดำเนินการต่อไป เช่น คืบค่าปรับแล้วดำเนินการสอบสวนพร้อมทั้งทำความเห็นสั่งฟ้องเสนอต่อพนักงานอัยการต่อไป ส่วนสอบสวน และบันทึกการเปรียบเทียบที่พนักงานสอบสวนจะส่งให้พนักงานอัยการนั้น ต้องดำเนินการภายหลังจากที่ผู้กระทำความผิดได้ชำระค่าปรับแล้ว เมื่อพนักงานอัยการได้รับเรื่องก็จะใช้ดุลพินิจพิจารณาเพียงว่า การเปรียบเทียบเป็นไปโดยชอบหรือไม่เท่านั้น พนักงานอัยการจะไม่สั่งการเหนือดุลพินิจของพนักงานสอบสวน^{๓๖} แต่ในกรณีที่พนักงานสอบสวนเห็นสมควรไม่เปรียบเทียบ และเรื่องไปถึงพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่า เป็นคดีที่เปรียบเทียบได้ และพนักงานอัยการเห็นสมควรเปรียบเทียบก็อาจสั่งได้ ดังนี้

ก. ถ้ายังมีได้ส่งตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ ก็สั่งให้พนักงานสอบสวนพยายามเปรียบเทียบคดีนั้นแทน

ข. ถ้าส่งตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการแล้ว ในทางปฏิบัติ ก็อาจส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมด้วยสำนวนกลับไปยังพนักงานสอบสวนให้พยายามเปรียบเทียบคดีนั้น หรือถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้พนักงานสอบสวนอื่นที่มีอำนาจจัดการเปรียบเทียบให้ก็ได้

โดยสรุปแล้ว วิธีการเปรียบเทียบตามกฎหมายไทยใช้หลักเกณฑ์ของการ "พยายาม" ยุติคดีให้ได้อย่างรวดเร็ว ในขั้นตอนขั้นต้น ๆ ของขบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนั้นจึงต้องอาศัยความเข้าใจและความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ในขบวนการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

4. ผลในทางกฎหมายและในทางอื่น ๆ ของการเปรียบเทียบปรับ

4.1 ผลประการแรกของการเปรียบเทียบตามกฎหมายไทยนั้น คือ เมื่อการเปรียบเทียบเป็นไปโดยถูกต้อง สิทธิในการฟ้องคดีอาญาของรัฐ หรือของผู้เสียหายจะระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(3) แต่ถ้การเปรียบเทียบเป็นไปโดยไม่ชอบ สิทธินาคดีอาญามาฟ้องก็จะไม่ระงับ เช่น การที่ผู้กระทำความผิดชำระเงินแก่ผู้เสียหาย หรือตกลงกับผู้เสียหายได้ไม่มีผลเป็นการเปรียบเทียบ เว้นแต่จะดำเนินการตามกระบวนการเปรียบเทียบ

^{๓๖} เช่นการเปรียบเทียบเป็นไปโดยชอบตามหลักเกณฑ์ในกฎหมาย แต่พนักงานอัยการเห็นว่าเรื่องนี้ไม่ควรเปรียบเทียบน่าจะดำเนินการฟ้องมากกว่า แม้มาตรา 143 จะเขียนไปในทางว่า พนักงานอัยการอาจมีอำนาจสั่งฟ้องอยู่ดี แต่ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อมีการเปรียบเทียบตาม มาตรา 37 แล้ว สิทธินาคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไป ตามมาตรา 39 (3)

แล้วดังกล่าวข้างต้น แม้แต่การนำเงินค่าอากรและเงินเพิ่มไปชำระตามประมวลรัษฎากร ก็ยังไม่ถือว่าเป็นการดำเนินการ เปรียบเทียบ^{๓๗}

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1093/2515 จำเลยออกเช็คโดยมีเจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็ค ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน จำเลยนำเงินไปชำระผู้เสียหายไม่ถือเป็นการระงับคดีโดยการ เปรียบเทียบ

โดยที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(3) ระบุว่า สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับ เมื่อคดีเลิกกันตามมาตรา 37 ดังนั้นการเปรียบเทียบโดยชอบก็คือการ เปรียบเทียบที่ครบถ้วนตามมาตรา 37 อนึ่งเหตุที่มีพระราชบัญญัติการ เปรียบเทียบคดีอาญาตลอดจนมีกฎหมายอื่นที่ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายนั้น เปรียบเทียบได้ เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค การเปรียบเทียบที่ชอบจึงต้องถูกต้องตามกฎหมายดังกล่าวด้วย

4.2 ผลทางกฎหมายอื่นของการ เปรียบเทียบอาจเกิดขึ้นได้เช่นกัน โดยที่ความผิดอาญาหลายเรื่องอาจมีการ เรียกค่าสินไหมทดแทนหรือที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เรียกว่า "ค่าทดแทน" ในเรื่องนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 38(2) บัญญัติว่า "ในคดีที่มีค่าทดแทน ถ้าผู้เสียหายและผู้ต้องหายินยอมให้ เปรียบเทียบให้ เจ้าหน้าที่กะตามสมควร หรือตามที่คู่ความตกลงกัน"

ค่าสินไหมทดแทน ในกรณีนี้เป็น เรื่องทางแพ่งโดยอาจพิจารณาได้จากกฎหมายลักษณะละเมิด เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดรายได้ ค่าชดเชยทรัพย์สินที่เสียหาย เมื่อมีการ เปรียบเทียบคดีอาญาแล้วพนักงานสอบสวนจะ เลิกไป เปรียบเทียบค่าทดแทนในทางแพ่งด้วยก็ได้ แต่อยู่ภายใต้เงื่อนไขว่าคู่ความโดย เฉพาะผู้เสียหายต้องให้ความยินยอม ถ้าคู่ความตกลงกันได้

^{๓๗} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1875/2515

เรื่อง เปรียบเทียบแต่ตกลงกันไม่ได้ในเรื่องค่าทดแทน ก็ต้องให้ไปว่ากล่าวกันเองในทางแพ่ง แต่ทั้งนี้ย่อมไม่กระทบต่อการ เปรียบเทียบในทางอาญา^{๑๑}

4.3 ในกรณีที่มีเงินสินบน หรือรางวัลนำจับ ซึ่งกฎหมายกำหนดให้ผู้ต้องหาใช้เงินสินบน หรือรางวัลนำจับแก่ผู้นำจับ หรือผู้จับ พนักงานสอบสวนผู้เปรียบเทียบต้องพิจารณา กำหนดเงินสินบน หรือเงินรางวัลให้ผู้ต้องหาใช้แก่ผู้จับ หรือผู้นำจับตามสมควรแก่กรณี

4.4 ผลทางกฎหมายของการเปรียบเทียบที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ เรื่องการริบทรัพย์สิน ที่เรียกว่า "ของกลาง" เพราะบ่อยครั้งในการปฏิบัติการของเจ้าพนักงาน เมื่อเปรียบเทียบแล้วได้มีการกำหนดเรื่องของกลางเอาไว้ด้วย เคยมีความเห็นว่าการริบของกลางน่าจะทำได้เพราะไม่เช่นนั้น การเปรียบเทียบก็จะขาดความรุนแรง เป็นหนทางที่ผู้กระทำผิดจะเลือกใช้มากกว่าวิธีอื่น และขาดความยำเกรงกฎหมาย แต่ในปัจจุบันนี้ค่อนข้างจะเป็นที่ยึดแล้วว่า การริบทรัพย์สินเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเปรียบเทียบ

อย่างไรก็ตาม ทางราชการเคยแนะนำว่า แม้พนักงานสอบสวนจะริบของกลางไม่ได้ ก็อาจต้อรองให้ผู้ต้องหายอมยกของกลางให้เป็นของหลวง มิฉะนั้นจะไม่เปรียบเทียบ แต่การต้อรองนี้ไม่ใช่อำนาจที่จะบังคับเอาฝ่ายเดียว เพราะถ้าผู้ต้องหาไม่ยินยอมก็จะบังคับเอาไม่ได้ ข้อแนะนำของกระทรวงมหาดไทย คือถ้าพนักงานสอบสวนได้เปรียบเทียบ และผู้ต้องหายอมใช้ค่าปรับแต่ไม่ยินยอมยกของกลาง อันเป็นของผิดกฎหมายให้เป็นของหลวง ก็ให้

---

^{๑๑} กรมอัยการ เคยตอบข้อหารือว่า ในส่วนคดีอาญานั้น เมื่อการเปรียบเทียบเป็นไปโดยชอบ และผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับแล้ว คดีอาญาก็เลิกกัน ส่วนในทางแพ่งให้ไปว่ากล่าวกันเอง ฉะนั้นที่กฎหมายใช้คำว่า "จำนวนตามที่เห็นสมควร" ไม่ได้หมายความว่าสุดแต่เจ้าหน้าที่จะสั่งความได้เอง แท้จริงหมายถึงตามที่เห็นสมควร เมื่อคู่ความยินยอมให้เจ้าหน้าที่กะจำนวนให้โดยถือว่าเจ้าหน้าที่เป็นกลางกว่าจึงอาจให้ความเป็นธรรมได้มากกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะกำหนดขึ้นเอง แต่ถ้าเจ้าหน้าที่ไม่ได้กำหนด คู่ความตกลงกันได้เองว่าค่าทดแทนเป็นจำนวนเท่าใด ก็ให้พนักงานสอบสวนบันทึกไปตามนั้น ไม่มีอำนาจที่จะให้ความยินยอม หรือไม่ให้ความยินยอมแต่ประการใด

พนักงานสอบสวนระงับการเปรียบเทียบคดีนั้น เสีย แล้วส่งสำนวนพร้อมด้วยผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการต่อไป^{๑๑}

ในส่วนของพนักงานอัยการนั้น เคยมีการประชุมทางวิชาการทดถกลงในปัญหาข้อกฎหมายว่า เมื่อพนักงานสอบสวนเปรียบเทียบผู้ต้องหา แต่ไม่ปรากฏในบันทึกการเปรียบเทียบว่าได้จัดการอย่างไรกับของกลาง หรือพนักงานสอบสวนบันทึกว่า ได้คืนอาวนของกลางแก่ผู้เสียหายไปแล้ว เช่นนี้ จะถือว่าการเปรียบเทียบเสร็จสิ้นหรือยัง พนักงานอัยการจะอ้างว่าการเปรียบเทียบไม่ชอบจะส่งตัวผู้ต้องหาไปฟ้องได้หรือไม่ นายอุทิศ แสนโกศิก มีความเห็นว่าพนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจสั่งริบตัวเอง นอกจากแนะนำผู้ต้องหาให้ เป็นของรัฐ แต่เมื่อผู้ต้องหาไม่ยินยอม พนักงานสอบสวนก็ยัง เปรียบเทียบจนเสร็จสิ้น สิทธินาคคืออาญา มาฟ้องยอมระงับพนักงานอัยการจึงไม่อาจสั่งให้ส่งผู้ต้องหามาฟ้องได้อีก^{๑๐} ส่วนนายกมล วรรณประภา มีความเห็นว่า การที่พนักงานสอบสวนมีความเห็นไม่ริบ น่าจะทำให้การเปรียบเทียบเป็นการไม่ชอบ แต่ถ้าจะริบเองก็จะสั่งริบไม่ได้ในที่ประชุมขณะนั้นซึ่งประกอบด้วยพนักงานอัยการอาวุโสและอธิบดีกรมอัยการ เป็นประธาน มีความเห็นว่า เมื่อพนักงานสอบสวนได้ส่งสำนวนการสอบสวนที่ได้เปรียบเทียบชอบแล้วคือผู้เสียหายและผู้ต้องหาได้ยินยอมแล้ว และผู้ต้องหาได้เสียค่าปรับแล้ว แต่ไม่สั่งริบของกลาง ที่ประชุมฝ่ายข้างมากมีความเห็นว่า พนักงานอัยการจะสั่งริบเองไม่ได้ และจะสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหามาฟ้อง เพื่อขอให้ริบของกลางด้วยก็ไม่ได้เช่นกัน^{๑๑}

การกำหนดโทษปรับโดยศาล

เมื่อการปรับเป็นโทษทางอาญา ผู้ที่จะมีอำนาจปรับโดยปกติแล้ว ก็คือผู้ที่มีอำนาจลงโทษในคดีอาญา ซึ่งได้แก่ศาลนั่นเอง โทษปรับจะมีการลงโทษได้ก็ต่อเมื่อ เป็นผลจากการพิจารณาคดีของศาลว่าจำเลยกระทำความผิดจริง การเปรียบเทียบจะเกิดขึ้นในศาลไม่ได้ แต่อาจนำ

^{๑๑} หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ 149/2490 ลงวันที่ 13 พฤษภาคม 2490

^{๑๐} การประชุมทางวิชาการครั้งที่ 28, เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2510 อธิบดีกรมอัยการ (นายเล็ก จุณณานนท์) ประธาน, นายอุทิศ แสนโกศิก และนายโกเมน ภัทรภิรมย์ ผู้นำถกลง

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

ค่าปรับในอัตราอย่างสูงไปชำระต่อศาลก่อน เริ่มการสืบพยานได้ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 28 บัญญัติไว้ว่า "ผู้ใดต้องโทษปรับ ผู้นั้นจะต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อศาล" และมาตรา 29 บัญญัติว่า "การชำระค่าปรับต้องกระทำภายใน 30 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา" ตาม มาตรา 30 ถ้าจำเลยไม่ชำระค่าปรับให้กักขังแทนค่าปรับโดยถืออัตรา 70 บาทต่อหนึ่งวัน ซึ่งเพิ่งมีการแก้ไข เช่นนี้ เมื่อปี พ.ศ. 2530 ในทางที่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิด เพราะเดิมถืออัตรา 20 บาทต่อหนึ่งวัน โทษปรับจะกำหนดอย่างไรก็สุดแต่ดุลพินิจของศาลภายในระวางอัตราค่าปรับที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

การเปรียบเทียบหรือการปรับโดยเจ้าพนักงานดังกล่าวมาก่อน ช่วยบรรเทาภาระของศาลในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของศาลเป็นอันมาก ทำให้คดีไม่รกรากศาลและลดภาระของบุคคลฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ต้องไปศาล เช่น โจทก์ จำเลย พยาน ทั้งประหยัดงบประมาณแผ่นดิน เป็นการบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีอาญา และเป็นเหตุให้รัฐได้เงินค่าปรับรวดเร็ว แต่ก็มีบ่อยครั้งที่คดีอาญาซึ่งควรจะเปรียบเทียบได้ไม่สามารถทำได้ เช่น ผู้เสียหายนำคดีไปสู่ศาลเองโดยไม่ผ่านพนักงานสอบสวนหรือพนักงานสอบสวนไม่อาจเปรียบเทียบได้ เช่น ผู้เสียหายไม่ยินยอม และแม้พนักงานอัยการจะได้พยายามสั่งให้พนักงานเปรียบเทียบตาม มาตรา 144 แต่ไม่สำเร็จ เมื่อเป็นเช่นนั้นคดีอาญาก็ย่อมขึ้นไปสู่ศาล ในหลายประเทศจึงหาทางสกัดหรือสร้างระบบวิธีพิจารณาในชั้นศาลชั้นใหม่ให้ต่างจากคดีทั่วไป เรียกว่า "การพิจารณาโดยรวบรัด" ในประเทศฝรั่งเศสและเยอรมัน เมื่อมีการฟ้องความผิดอาญาต่อศาลแขวง หรือศาลตำรวจ (Tribunal de Police) ศาลจะพิจารณาคำฟ้องและสำนวนแล้วกำหนดค่าปรับส่งเป็นหนังสือแจ้งไปยังผู้กระทำความผิดว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดฐานใด เมื่อใด ณ ที่ใด จะต้องเสียค่าปรับจำนวนเท่าใด พร้อมทั้งระบุสถานที่ที่จะต้องนำเงินค่าปรับไปชำระด้วย ถ้าผู้กระทำความผิดนำเงินค่าปรับไปชำระในกำหนดโดยเงินสดธนาณัติ หรือหักโอนบัญชีธนาคาร ซึ่งศาลจะอำนวยความสะดวกให้เสร็จ เช่น แลบใบสั่งซื้อธนาณัติไปด้วย คดีอาญาก็เป็นอันเลิกกัน ถ้าผู้กระทำความผิดไม่ชำระเงินค่าปรับภายในกำหนด ถือว่าได้แย้งศาลก็จะได้คืนเรื่องให้พนักงานอัยการ ดำเนินการฟ้องต่อศาลอื่นที่มีอำนาจโดยอาศัยวิธีพิจารณาตามปกติต่อไป⁴²

⁴² การประชุมทางวิชาการครั้งที่ 24, นายโกเมน ภัทรภิรมย์ ปาฐกถา เรื่อง "โทษปรับทางอาญาตามกฎหมายฝรั่งเศส" ณ. กรมอัยการ เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2509

ในการที่ศาลแขวง หรือศาลตำรวจ จะกำหนดอัตราค่าปรับ เป็นเรื่องที่เหมาะสมจะไม่ต้องใช้ดุลพินิจ เพราะกฎหมายกำหนดไว้แล้วเสร็จ ผู้กระทำความผิดจึงไม่มีเหตุต้องโต้แย้งในเรื่องค่าปรับว่าสูงเกินไป ถ้าจะโต้แย้งก็เป็นเพียงว่าตนไม่ได้กระทำความผิดเท่านั้น แต่ปกติแล้วไม่สู้จะมีการโต้แย้งนัก^{๔๑}

เมื่อผู้กระทำความผิดชำระค่าปรับแล้ว คดีอาญา เป็นอันระงับ จะฟ้องร้องผู้กระทำความผิดนั้นอีกไม่ได้ และจะอุทธรณ์ฎีกาต่อไปอีกก็ไม่ได้ อย่างไรก็ตาม การชำระค่าปรับในกรณีนี้ เป็นการชำระตามวินิจฉัยของศาล แต่ใช้วิธีการชำระที่รวดเร็ว จึงถูกบันทึกการปรับไว้ในทะเบียนประวัติหรือใบแดงแจ้งโทษ ถ้ากระทำความผิดซ้ำอีก อาจถูกเพิ่มโทษได้

ศาสตราจารย์ โทเมน ภักธรภิมย์ ได้กล่าวไว้ว่าการปรับโดยวิธีนี้มีผลยุติคดีลหุโทษในประเทศฝรั่งเศสได้เป็นอันมาก ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่มักยอมเสียค่าปรับ เพราะสะดวกไม่เสียเวลา

^{๔๑} อัตราค่าปรับในกรณีวิธีพิจารณารวดเร็ว หรืออย่างย่อมีดังนี้ เช่น

1. ความผิดตามกฎหมายจราจร เกี่ยวกับคนเดินเท้าให้ปรับ 3 ฟรังก์
2. ความผิดลหุโทษที่มีโทษปรับไม่เกิน 20 ฟรังก์ ให้ปรับ 10 ฟรังก์
3. ความผิดลหุโทษที่มีโทษปรับกว่า 20 ฟรังก์แต่ไม่เกิน 40 ฟรังก์ ให้ปรับ 30 ฟรังก์
4. ความผิดลหุโทษที่มีโทษปรับกว่า 40 ฟรังก์แต่ไม่เกิน 60 ฟรังก์ ให้ปรับ 50 ฟรังก์
5. ความผิดลหุโทษที่มีโทษปรับกว่า 60 ฟรังก์แต่ไม่เกิน 200 ฟรังก์ ให้ปรับ

100 ฟรังก์

6. ความผิดลหุโทษที่มีโทษปรับกว่า 200 ฟรังก์แต่ไม่เกิน 400 ฟรังก์ ให้ปรับ

250 ฟรังก์

และถ้ากระทำความผิดครั้งเดียว 2 กระทั่งพร้อมกันจะต้องเสียค่าปรับ 2 กระทั่งนั้นพร้อมกันในครั้งเดียว จะเลือกเสียค่าปรับแบบนี้กระทั่งหนึ่ง ส่วนอีกกระทั่งหนึ่งขอไปขึ้นศาลไม่ได้

ส่วนในประเทศที่ไม่มีวิधिพิจารณาโดยรวบรัด หรือมีแต่การพิจารณาโดยรวบรัดไม่
เป็นผล การพิจารณาคดีตามกระบวนการตามปกติ ก็ต้องดำเนินต่อไป เช่น ศาลอาญาลงโทษปรับ
สถานเดียวหรือลงโทษสถานอื่น และโทษปรับประกอบด้วยก็ได้ ปัญหาจะอยู่ที่การกำหนดโทษปรับตาม
กฎหมาย และดุลพินิจในการกำหนดอัตราค่าปรับของศาลจะเป็นอย่างไร ในหลายประเทศมี
กฎหมายกำหนดอัตราค่าปรับตายตัว เช่นต้องปรับเป็นจำนวนเงินเท่านั้นเท่านี้ เท่ากับว่าเป็นการ
ไม่ศาลใช้ดุลพินิจ เว้นแต่จะมีเหตุบรรเทาโทษ ในบางกรณีก็กำหนดอัตราค่าปรับขั้นสูง บางครั้ง
ก็กำหนดแต่อัตราค่าปรับขั้นต่ำ หรือมีขั้นต่ำและขั้นสูงหรืออาจกำหนดเป็นสัดส่วนกับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง
เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคให้ปรับเป็น 2 เท่า พระราชบัญญัติการประมงของไทยให้ปรับ
3 เท่า⁴⁴ ปัญหาในเรื่องของการกำหนดอัตราค่าปรับของศาลนั้น เป็นเรื่องของการออกกฎหมาย
ของฝ่าย นิติบัญญัติมาควบคุมดุลพินิจการลงโทษปรับของศาลนั่นเอง ซึ่งจากการวิจัยพบว่า มีระบบ
ของการควบคุมการลงโทษปรับโดยศาลได้ดังนี้

⁴⁴ ในหลายประเทศ นักวิชาการมักโจมตีค่าปรับว่าไม่เสมอภาค คนจนที่ถูกปรับจะ
เดือดร้อนมากกว่าคนร่ำรวย ก็มักแก้ไขด้วยการเพิ่มอัตราโทษปรับขั้นสูงให้สูงมาก เช่น ปรับไม่เกิน
100,000 เหรียญ หรืออาจมีโทษขั้นต่ำด้วยว่าปรับตั้งแต่ 100 เหรียญ ถึง 100,000 เหรียญ
ถ้าผู้กระทำความผิดเป็นคนยากจน ศาลอาจปรับ 100 เหรียญก็ได้ ถ้าผู้กระทำความผิดเป็นคนมีฐานะดี การ
ลงโทษน้อยอาจไม่เกิดผล ศาลก็อาจปรับ 100,000 เหรียญ ก็ได้ ส่วนข้อที่มักมีผู้วิจารณ์ว่า โทษ
ปรับมักใช้โดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความผิดไม่ได้ใช้ให้เข้ากับสถานะทางเศรษฐกิจของ
ผู้กระทำความผิด นอกจากจะใช้วิธีแก้ไขดังกล่าวไว้ในตัวกฎหมายแล้ว อาจกำหนดกรอบของการใช้ดุลพินิจ
ของผู้พิพากษาไว้ในกฎหมายอีกด้วยก็ได้ เช่น อาจไม่กำหนดเป็นอัตราตายตัว หรือกำหนดแต่
เฉพาะอัตราขั้นสูง แต่ระบุให้ศาลคำนึงการกำหนดค่าปรับจริงให้ได้สัดส่วนกับสภาพทางเศรษฐกิจ
ของผู้กระทำความผิด เช่น ทรัพย์สิน รายได้ รายจ่าย ภาระต่าง ๆ การเลี้ยงดูตัวเอง บุตร ภรรยา
ภาระหนี้สิน สุขภาพ เป็นต้น กฎหมายของประเทศสวีต กรีก นอร์เวย์ เยอรมัน ออสเตรีย
โปรตุเกส ระบุให้ศาลคำนึงถึงสัดส่วนทางเศรษฐกิจดังกล่าว

1. Fixed Sum System หรือระบบการกำหนดโทษปรับแบบตายตัว ซึ่งอาจเป็นการระบุดำตร้าเดียว เช่น 500 เหรียญ หรือระบุดำตร้าชั้นสูง เช่น ไม่เกิน 500 เหรียญ เฉพาะอัตราค่าปรับขั้นต่ำ เช่นไม่ต่ำกว่า 100 เหรียญ หรือมีทั้งอัตราชั้นสูง ขั้นต่ำ เช่น ไม่ต่ำกว่า 100 เหรียญ แต่ไม่เกิน 500 เหรียญ

ในประเทศเดนมาร์ค และในประเทศนอร์เวย์ นับตั้งแต่ปี 1946 เป็นต้นมา ซึ่งเดินตาม หลักของประเทศเดนมาร์ค นั้น มีบทบัญญัติเกี่ยวกับโทษปรับที่ไม่มีกำหนดเพดานชั้นสูง และขั้นต่ำของโทษปรับไว้ ทั้งนี้ ก็เพื่อที่จะให้ศาลกำหนดโทษปรับได้ตามที่เห็นสมควรให้ได้สัดส่วนและมีความสัมพันธ์กับสถานะทางการเงินของผู้กระทำความผิด⁴⁵ ในประเทศอังกฤษ Crown court หรือศาลแผ่นดินก็ได้ใช้หลักที่เรียกว่า unlimited fining jurisdiction คือการกำหนดโทษปรับโดยไม่มีเพดานชั้นสูง ขั้นต่ำไว้ แต่อย่างไรก็ตาม หลักที่ว่ามานี้ก็ยังอยู่ภายใต้ ข้อจำกัด เรื่อง excessive fine หรือการที่กำหนดโทษปรับสูงเกินสมควรไม่ได้ อันเป็นหลักที่มีมาตั้งแต่ใน Magna Carta และใน Bill of Rights อย่างไรก็ตามในหลายประเทศ เช่น อิตาลี โบแลนด์ ฮังการี เยอรมันตะวันออก เบลเยียม ฝรั่งเศส ก็ยังมีการกำหนดอัตรา หรือระวางโทษปรับขั้นต่ำและชั้นสูงเอาไว้ในกฎหมาย ประเทศญี่ปุ่นและ เนเธอร์แลนด์นิยามกำหนดโทษปรับขั้นต่ำเท่านั้น แต่ไม่มีชั้นสูง ในสวิสเซอร์แลนด์ กำหนดชั้นสูงเท่านั้น โดยไม่มีขั้นต่ำ นอกจากนั้นในบางประเทศ เช่น อาร์เจนตินา เบลเยียม ฝรั่งเศส ก็ได้มีการกำหนดโทษปรับขั้นต่ำ และชั้นสูงในความผิดอาญาบางประเภทซึ่งส่วนใหญ่ก็มักจะเป็นความผิดเล็กน้อย หรือลหุโทษ การกำหนดโทษปรับชั้นสูงอย่างเดียวยังมีอยู่บ้างในประเทศอังกฤษ ส่วนในสหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย สวีเดน ก็มีการกำหนดโทษปรับชั้นสูงอย่างเดียวยังมีอยู่บ้างเช่นกัน ในเนเธอร์แลนด์และโซเวียต ก็มีในความผิดบางประเภท แต่ในหลายประเทศศาลสามารถที่จะเดินออกนอกกรอบที่กำหนดไว้ในกฎหมายได้ อันถือว่าเป็นข้อยกเว้น ในหลายกรณีด้วยกัน คือ ศาลสามารถที่จะกำหนดโทษให้สูงขึ้นไปได้ หรืออาจจะกำหนดโทษให้ต่ำกว่าก็ได้ตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด

ระบบ Fixed Sum ดังกล่าว ชนิดที่มีอัตราโทษปรับขั้นต่ำและชั้นสูงต่างกัน เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจได้เช่นกัน แต่ขึ้นอยู่กับว่า ในช่วงอัตราค่าปรับนั้นศาลจะใช้ประโยชน์จากการที่ฝ่ายนิติบัญญัติ เปิดโอกาสให้ใช้ดุลพินิจนี้โดยเอาปัจจัยอื่นมาประกอบด้วยเพียงใด

⁴⁵Scandinavian National Report, p. 911

การกำหนดโทษปรับในระบบนี้อาจไม่ได้สัดส่วนกับภาวะเงินเฟ้อ หรือ inflation ภาวะเงินเฟ้อทำให้เกิดปัญหาทางเทคนิคขึ้นว่าควรกำหนด Fixed-sum หรือการกำหนดอัตราโทษปรับตายตัวที่กำหนดไว้แล้วนั้นให้เข้ากับภาวะเงินเฟ้อหรือการตกต่ำของค่าของเงินได้ อย่างไรก็ตามจากการวิจัยพบว่า มีวิธีการในการปรับให้ได้สัดส่วนอยู่หลายวิธีการด้วยกัน การปรับให้ได้สัดส่วนหรือระบบการปรับให้ได้สัดส่วนนั้น พิจารณาย้อนลงไปถึง วัตถุประสงค์ของการลงโทษปรับ โดยถือว่าโทษปรับ มีขึ้นเพื่อทำให้เกิดความเสียหาย หรือกระทบต่อความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ ความสูญเสียทางการเงิน หรือโอกาสทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด ซึ่งอาจจะนำไปสู่การกระทบกระเทือนต่อชีวิตความเป็นอยู่ หรือ ทำให้บุคคลต้องลดความมั่งมี ความมั่งคั่ง หรือความสามารถในการมีโภคทรัพย์ลงได้ ถ้าหากว่า สิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้เป็นความจริง ผลที่จะต้องตามมาย่อมเป็นว่าโทษปรับจะต้องกำหนดให้ได้สัดส่วนกับผู้กระทำความผิดแต่ละคน มิฉะนั้นแล้ว ถ้าหากไม่ได้คำนึงถึงตัวผู้กระทำความผิดแต่ละคนโทษปรับ หรือจำนวนค่าปรับย่อมไม่มีผลกระทบต่อสภาวะ เศรษฐกิจ หรือความเป็นอยู่ของบุคคลนั้น ๆ สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องโทษปรับ

แนวความคิดนี้มีมาตั้งแต่ยุคเรียกว่า Enlightenment ในสมัยกลางและเริ่มจะเป็นรูปเป็นร่าง เป็นที่กล่าวขวัญถึงอีกครั้งหนึ่งในศตวรรษต่อ ๆ มา โทษปรับนั้นตรงกันข้ามกับโทษจำคุกอยู่ตรงที่ว่าโทษจำคุกนั้น เมื่อลงแก่บุคคลใดแล้ว แม้จะลงให้ทัณฑ์พินาศ ก็ไม่มีผลกระทบอย่างอื่นมากนัก กลับจะดูเป็นความยุติธรรม แต่โทษปรับนั้นเป็นเรื่องของการเงิน การเงินจึงเป็นเรื่องของความสามารถของแต่ละบุคคลในการมีหรือไม่มีเงิน จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงโทษปรับให้ได้สัดส่วนกันกับผู้กระทำความผิด จึงถือเป็นหลักพื้นฐานที่นำไปสู่การปรับปรุงโทษปรับในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น ในรูปของระบบที่เรียกว่า day-fine system หรือในบางระบบก็ยอมให้มีการผ่อนชำระโทษปรับได้ด้วย อย่างไรก็ตามทั้งระบบ fixed sum และ day-fine ต่างก็จะต้องชำระเป็นเงินก้อนเดียวเหมือนกัน แต่ในหลายกรณีอาจจะยอมให้มีการผ่อนชำระเป็นงวด ๆ ได้ ในบางประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศสังคมนิยม เมื่อมีการกำหนดโทษปรับมักจะมี วัตถุประสงค์ไปในทางที่ว่าการทำให้โทษปรับ เป็นโทษในเชิงปราม หรือทำให้ผู้กระทำความผิด เข็ดหลาบ หวาดกลัว และเป็นการให้การศึกษาสั่งสอนไปในตัว อย่างเช่น ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมัน หรือเยอรมันตะวันออก ข้อนี้ก็อาจจะอธิบายได้ว่า ประเทศสังคมนิยมนั้น สภาพความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ หรือรายได้ของบุคคลไม่สู้จะดีนัก และไม่แตกต่างกันมากนัก

เพราะฉะนั้น การจะนำโทษปรับมาใช้ ซึ่งมีความหมายไปในทางทำให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ หรือทางรายได้นั้นค่อนข้างจะเป็นการปราม หรือทำให้ผู้กระทำความผิดเข็ดหลาบหวาดกลัวได้จริง เพราะว่ามีผลค่อนข้างรุนแรง และผลกระทบต่อความเป็นอยู่มากไม่แพ้ .หรืออาจจะยิ่งไปกว่าโทษจำคุกก็ได้⁴⁶

แม้การใช้วิธีกำหนดโทษปรับตามสัดส่วนอาจไม่ได้ผลเสมอไป แต่ก็เป็นที่นิยมใช้ และคิดกันว่าอาจให้ความเป็นธรรมได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าจะใช้โทษปรับโดยคำนึงถึงสัดส่วนหรือความสัมพันธ์กับเรื่องใด ซึ่งปกติแล้ว จะมีดังนี้

---

46 จากการศึกษาในหลายประเทศ เช่น ในประเทศญี่ปุ่นได้มีการวิจัยในปี 1960 พบว่าโทษปรับนั้นมีผลเป็น deterrent effect หรือ ก่อให้เกิดผลกระทบในทาง เข็ดหลาบ หวาดกลัว และป้องกันผู้กระทำความผิดได้ ไม่ให้กระทำ ความผิดซ้ำขึ้นอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายที่กระทำด้วยความประมาท ส่วนในประเทศอังกฤษ ก็ได้มีการวิจัยในปี 1969 พบว่า ผู้กระทำความผิดที่ถูกลงโทษปรับนั้น มีแนวโน้มจะไม่กระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีการวางโทษปรับหนักและรุนแรง ในประเทศแคนาดา ได้มีการวิจัยใน ปี 1971 พบว่า ผู้พิพากษาส่วนมากมีความเห็นว่า โทษปรับก่อให้เกิดผลในทาง deterrent effect หรือผลในทางทำให้ผู้กระทำความผิด เข็ดหลาบ หวาดกลัว ได้ดีมากกว่าโทษอื่น ๆ การสำรวจในประเทศนอร์เวย์ ก็ค้นพบอย่างเดียวกันว่า การลงโทษในทางการเงินซึ่งในที่นี้หมายถึง โทษปรับ นั้นเอง ถือว่ามีค่ามากกว่าการลงโทษในทางเสรีภาพซึ่งหมายถึง โทษจำคุก บ่อนี้เป็นการยืนยันผลกระทบของโทษปรับได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามในประเทศเบลเยียม ปรากฏจากการวิจัยว่า ศาลมีแนวโน้มที่จะลงโทษปรับน้อย หรือกำหนดโทษปรับต่ำ เพราะฉะนั้น ผลกระทบในทางเศรษฐกิจไม่สู้จะมีมากเท่าไรนัก ดู Gerhardt Grebing, The fine in comparative Law: A Survey of 21 Countries, p. 86.

ก. การกำหนดสัดส่วนหรือการกำหนดโทษปรับให้ได้สัดส่วนกับภัยอันตราย และความผิด (Proportionment according to Harm and Guilt) เกณฑ์ในการกำหนด โดยทั่วไปและหลักใน เรื่องการกำหนดโทษปรับให้ได้สัดส่วนกันนั้น อาจจะใช้หลักเดียวกันในการ กำหนดโทษจำคุกให้ได้สัดส่วนกันกับความรุนแรงของการกระทำความผิดก็ได้ อย่างไรก็ตามใน บางครั้งการกระทำความผิดของผู้กระทำผิด หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อาจจะนำมาใช้ในการ พิจารณาการกำหนดโทษปรับได้อย่างจริงจังมากยิ่งขึ้นกว่าในกรณี การกำหนดโทษจำคุกเสียอีก

ข. การกำหนดสัดส่วนตามภาวะทางเศรษฐกิจและการเงิน

(Proportionment according to Economy or Financial Circumstances)

ฟิลแลงเจียร์ (Filangieri) และ เบนธัม (Bentham) ได้เคยเสนอความคิดว่าการปรับต้องได้ สัดส่วนกับฐานะการเงินของผู้ต้องหา นักนิติศาสตร์สองท่านนี้มีความเห็นว่า บุคคลสองคนที่ทำความ ผิดร้ายแรงเท่ากันจะได้รับโทษเสมอภาคกันแม้ว่าผู้กระทำความผิดทั้งสองจะถูกปรับในจำนวนที่ไม่ เท่ากัน แต่เมื่อเทียบในสัดส่วนของทรัพย์สินที่มีอยู่แล้วเท่ากัน เช่น โทษในการกระทำความผิดอาญา อาจถูกกำหนดให้เป็นโทษปรับ 1 ใน 3 , 1 ใน 4 หรือ 1 ใน 10 ของจำนวนทรัพย์สินที่ผู้ต้องหา มีอยู่เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม วิธีการดังกล่าวก็ยังไม่ทำให้เกิดความเสมอภาคในการลงโทษด้วย เหตุว่า 1 ใน 10 ของผู้ต้องหาที่มีเงินหนึ่งล้านย่อมมีค่าต่างกับ 1 ใน 10 ของผู้ต้องหาที่มีเงิน 1,000 บาท ความเห็นของนักนิติศาสตร์ผู้นี้มีข้อโต้แย้งว่า การลงโทษ เช่นนี้มีมิใช่เป็นการ ลงโทษปรับ แต่เป็นการยึดทรัพย์ของผู้ต้องหา และการลงโทษวิธีนี้นำมาใช้ไม่ได้กับผู้ต้องหาที่ ไม่มีเงิน

ผลของข้อโต้แย้งต่าง ๆ ทำให้พวกนักอาชญาวิทยาคิดค้นเพื่อหา วิธีการที่เหมาะสมที่สุดในการลงโทษ โดยยึดหลักสัดส่วนในฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ต้องโทษ ด้วยเหตุผลนี้จึงมีนักอาชญาวิทยาบางท่าน เสนอแนะให้คำนวณโทษปรับโดยคำนวณจากค่าแรงงานใน แต่ละวันของผู้ต้องหา แต่หลักนี้ได้ถูกโต้แย้งโดย ออโตลัน Ortolan ว่าวิธีการนั้นนำมาใช้ไม่ได้กับคนไม่ทำงาน (แต่มีทรัพย์สิน)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว นักอาชญาวิทยาหลายท่านได้เสนอให้กำหนดโทษ ปรับตามอัตราส่วนของรายได้ของผู้ต้องหา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ออโตลัน Ortolan กล่าวว่า การคำนวณโดยเอารายได้ประจำวันมาเป็นฐานในการเสียค่าปรับ เป็นการคำนวณที่ยุติธรรมที่สุด สำหรับทุกคน ข้อเสนอนี้มีปัญหาว่าทำอย่างไรจึงจะสามารถคำนวณรายได้ของผู้ต้องหาแต่ละคน

ออโตแลน Ortolan เห็นว่าวิธีนี้กระทำได้ง่ายมาก ถ้ากฎหมายอาญาให้อำนาจศาลตรวจสอบ รายได้ของผู้ต้องหาแต่ละคน และประเมินพยานหลักฐานในส่วนที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของผู้ต้องหา ในสิ่งคมนั้น

การตรวจสอบค่านวมรายได้ของผู้ต้องหาจะไม่ยุ่งยากสำหรับประเทศ ที่มีระบบการเก็บภาษีรายได้ที่ดี เพราะ ผู้พิพากษาสามารถยึดหลักฐานการเก็บภาษีของสรรพากร มาใช้เป็นเกณฑ์ได้ ด้วยเหตุนี้ ฟอน ไลซ์ Von Liszt จึงเสนอต่อ Congres du Christiania ใน ค.ศ. 1891 ให้กำหนดอัตราส่วนของโทษปรับโดยยึดเกณฑ์รายได้ของผู้ต้องหาตามที่ปรากฏใน หลักฐานการเก็บภาษีประจำปี หรือโดยยึดถือเอาเงินเดือนของผู้ต้องหาเป็นเกณฑ์ และในความ ผิดแต่ละฐานให้ ผู้พิพากษากำหนดโทษปรับ เป็นสัดส่วนของรายได้ลงในกฎหมาย ข้อเสนอแนะนี้ ถูกโจมตีโดยผู้เข้าประชุมทั้งหลาย และการประชุมต้องยกเลิกไปโดยฝ่ายผู้คัดค้าน เห็นว่าวิธีนี้ไม่ สามารถนำมาใช้ได้ และไม่ชัดเจน อีกประเด็นหนึ่งคือ กฎหมายอาญาไม่จำเป็นต้องรับรู้หรือมีส่วนใน ความยุ่งยากของการเก็บภาษี

ข้อเสนอที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ที่ใกล้เคียงกัน คือ เมื่อ วันที่ 8 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1918 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของฝรั่งเศสบางท่าน⁴⁷ ได้เสนอให้ผู้พิพากษาลงโทษปรับในระดับ เท่า เทียบกันตามความผิดของผู้ต้องหาโดยไม่ต้องคำนึง ถึงภาวะทางเศรษฐกิจของผู้ต้องหานั้น และหลังจากนั้นให้ตรวจสอบไปยังกรมสรรพากร หากพบว่า ผู้ต้องหาเป็นบุคคลที่อยู่ในข่ายต้องเสียภาษี ให้ผู้ต้องหานั้นถูกปรับเพิ่มในจำนวนเงิน 1 ต่อ 30 ของ รายได้ที่ต้องนำมาคำนวณภาษี หรือ 1 ใน 10 ของบุคคลผู้มีรายได้ประจำปีระหว่าง 3,000 ถึง 8,000 ฟรังก์ หรือ 2 ใน 10 ของผู้มีรายได้ตั้งแต่ 8,000-12,000 ฟรังก์ และขึ้นไปเรื่อย ๆ ตามลำดับ แต่ข้อเสนอแนะนี้ไม่ได้รับการเห็นชอบจากคณะกรรมการร่างกฎหมายแพ่งและอาญา (ในวันที่ 19 มิถุนายน 1919) โดยให้เหตุผลว่าผู้พิพากษาต้องรับรู้ล่วงหน้าถึงโทษที่จะกำหนดให้ แก่บุคคลอื่น และจะต้องเป็นผู้ตัดสินที่เด็ดขาด

โดยแท้จริงแล้ววิธีนี้อาจใช้ได้ในกลุ่มผู้ต้องหาที่มีจำนวนน้อยมาก ด้วยเหตุว่าบุคคล ที่ต้องเสียภาษีนั้นจะเป็นคนกลุ่มที่มีรายได้ถึงระดับหนึ่งเท่านั้น และคนที่จะต้องเสียภาษียกมีน้อยอยู่แล้ว เมื่อตัดผู้พิพากษาหลัก เสียภาษีออกไปยังทำให้คนเสียภาษียกมีจำนวนน้อยลงไปอีก

⁴⁷Viviani, Painleve, Violette

นอกจากข้อบกพร่องในทฤษฎีนี้ ยังมีกรณีอื่นอีก เช่น ในประเทศฝรั่งเศสเฉพาะหัวหน้าครอบครัวเท่านั้นที่ต้องเสียภาษี ภาษีที่เขาแบกภาระนั้นรวมทั้งภาษีเงินได้ของภรรยาด้วย (แม้จะสมรสโดยทำสัญญาก่อนสมรสว่าไม่นำสินเดิมาวมารวมกับสินสมรส) นอกจากนี้ยังต้องเสียภาษีให้ทุกคนที่อยู่ในครอบครัวด้วย ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นไปไม่ได้ที่จะยึดตัวบุคคลผู้ต้องเสียภาษีมาคำนวณจำนวนผู้ต้องหาที่ควรรับโทษ นักอาชญาวิทยา ชื่อ Stooss มีข้อโต้แย้งที่นำมาหักล้าง หลักการให้ผู้ต้องหาต้องเสียค่าปรับตามสัดส่วนของภาษีเงินได้โดยให้ความเห็นว่าวิธีนี้จะทำให้ผู้ต้องหาเข้าใจผิดพลาดในส่วนที่เกี่ยวกับโทษปรับทางอาญาว่าเป็นการหารรายได้เข้ารัฐมากกว่ามุ่งลงโทษผู้กระทำผิด

Thyren ได้ชี้ให้เห็นถึงช่องว่างของวิธีการดังกล่าว และเห็นว่ายังมีข้อแตกต่างที่เห็นได้ชัดจากรายได้ที่มาจากทรัพย์สินที่มีอยู่แล้ว รายได้จากการทำงาน รายได้ที่ถาวรและรายได้ เป็นครั้งคราว สถานภาพของคนที่อยู่ในเมืองใหญ่กับคนที่อยู่ในชนบท ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ จึงควรกำหนดสัดส่วนค่าปรับโดยไม่คำนึงถึงทรัพย์สิน หรือรายได้ของผู้ต้องหา แต่ให้คำนึงถึงความสามารถในการจ่ายค่าปรับโดยยึดหลักฐานทาง เศรษฐกิจที่แท้จริงที่สามารถตรวจสอบได้

วิธีการที่ยุติธรรมที่สุดนั้นไม่เพียงแต่พิจารณาถึงรายได้ของผู้ต้องหาเท่านั้น แต่ให้พิจารณาองค์ประกอบทั้งหมดที่มีบทบาทในทาง เศรษฐกิจต่อผู้ต้องหานั้นด้วย ได้มีนักอาชญาวิทยาหลายท่าน เสนอร่างกฎหมายฉบับใหม่ขึ้นโดยบรรจุวิธีการนี้ลงในร่างกฎหมายใหม่นี้ด้วย แต่ก็ยังมีไม่น้อยที่เห็นว่าค่าปรับควรทวีขึ้นตามฐานะของผู้ต้องหา นักอาชญาวิทยา ชื่อ Seidler ได้เสนอความคิดเห็นว่าศาลต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ด้วยในการคำนวณโทษปรับ

ก. คำนึงถึงหลัก Progressivity ค่าปรับต้องแปรเปลี่ยนไปตามฐานะของผู้ต้องหา

ข. คำนึงถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ของผู้ต้องหาด้วย เช่น จำนวนบุตรที่ผู้ต้องหาต้องอุปการะ สุขภาพของผู้ต้องหาและของสมาชิกในครอบครัว ภาระในการเลี้ยงดูบุคคลอื่น (เช่น พ่อ-แม่ หรือญาติ ๆ) เป็นต้น

ค. คำนึงถึงที่มาของรายได้ หากรายได้มาจากทรัพย์สินที่มีอยู่ (เช่น ดอกเบี้ยจากเงินฝากธนาคาร หรือ ค่าเช่าที่นำทรัพย์สินออกให้เช่า เป็นต้น) การลงโทษควรสูงกว่าผู้มีรายได้จากการทำงาน เพราะคนเหล่านั้นถือได้ว่าอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบกว่า

ข้อเสนอแนะนี้มีเหตุผลที่น่ารับฟังที่ผู้พิพากษาจะต้องนำไปพิจารณาในการ คำนวณเงินค่าปรับ Seidler ได้เสนอให้กำหนดรายละเอียดของวิธีการนี้ลงในประมวลกฎหมาย อาญา เพื่อให้ผู้พิพากษานำมาใช้ได้ แต่เมื่อมาพิจารณากันให้ถ่องแท้แล้วจะ เกิดคำถามขึ้นมาว่า จ้างเป็นหรือไม่ที่จะต้องกำหนดลงไว้ มีผู้ไม่เห็นด้วยเนื่องจากเหตุผลที่ว่าวิธีการนี้ยังไม่เหมาะสมกับ ภาวะในปัจจุบันเพราะเราไม่สามารถรู้ล่วงหน้าได้ว่า อนาคตของเศรษฐกิจของผู้ต้องหาจะ เป็น อย่างไร Stooss ได้เสนอวิธีตัดสินปัญหาโดยบอกว่า ควรใช้วิธีที่เห็นว่าง่ายที่สุด ต้นร่างประมวล กฎหมายอาญา สวิส ค.ศ. 1893 บัญญัติว่า โทษปรับจะต้องเป็นไปตามอัตราส่วนของทรัพย์สินหรือ รายได้ของผู้ต้องหา วิธีการนี้เป็นผลงานซึ่งให้แนวทางแก่ผู้พิพากษา เพื่อนำมาใช้วิธีการใน ประมวลกฎหมายอาญา สวิส สอดคล้องกับมติของที่ประชุมคณะกรรมการด้านกฎหมายของเยอรมัน ครั้งที่ 22 ซึ่งมีมติว่า ตัวบทกฎหมายจะต้องเขียนให้ชัดเจนที่ผู้พิพากษานำมาใช้ได้ แต่วิธีการ นี้ต้องไม่ผูกมัดให้ผู้พิพากษาต้องปฏิบัติตาม

นักอาชญาวิทยาอีกท่านหนึ่ง ชื่อ Magnol ยอมรับในประเด็นที่ว่า ไม่มีใคร สามารถคำนวณโทษปรับที่ถูกต้องที่สุดจากหลักฐานการเงินของผู้ต้องหา ด้วยเหตุผลนี้ Magnol จึง ไม่ต้องการผูกมัดผู้พิพากษาให้อยู่ในขอบเขตของกฎหมาย ผู้พิพากษาควรคำนึงถึงความเหมาะสม ของแต่ละกรณีและตัดสินโดยเที่ยงธรรม (ex aequo et bono) เพื่อกำหนดอัตราค่าปรับ นักอาชญาวิทยาอีกท่านหนึ่ง คือ Neymark ได้แสดงความคิดเห็นไว้ในตำรากฎหมายเล่มหนึ่งว่า ต้อง ให้อ่านจากผู้พิพากษาในการใช้ดุลพินิจวิเคราะห์สภาพทางเศรษฐกิจของผู้ต้องหา ด้วยเหตุผลนี้เอง จึงจำเป็นต้องบัญญัติไว้ในหมวดทั่วไปของประมวลกฎหมายอาญา ว่า "ผู้พิพากษาต้องเป็นผู้กำหนด จำนวนค่าปรับหลังจากได้พิจารณาสภาพทางเศรษฐกิจของผู้ต้องหา รวมทั้งสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่มี อิทธิพลต่อฐานะทางการเงินของผู้ต้องหา นอกจากนี้ผู้พิพากษาต้องให้เหตุผลด้วยว่าเหตุใดจึง กำหนดค่าปรับในอัตราเท่านี้"

ข้อเสนอแนะดังกล่าวเป็นที่สนใจของนักอาชญาวิทยาทั่วไป เพราะถือเป็น ทางสายกลางที่รวมข้อคิดเห็นที่แตกต่างกันเข้าด้วยกัน ในจำนวนนี้ข้อเสนอแนะของศาสตราจารย์ Craven ในบทความทั่วไปเกี่ยวกับ "วิธีการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้ต้องหา" ซึ่ง เสนอต่อเลขาธิการสหประชาชาติ เป็นข้อเสนอแนะที่น่ารับฟังที่สุด เพราะเป็นวิธีการที่ง่าย และ ยืดหยุ่นในขณะที่เดียวกันวิธีการดังกล่าวน่าจะตรงกับวัตถุประสงค์ของนักอาชญาวิทยาทั้งหลายและ เจตนารมณ์ของกฎหมายปัจจุบัน นอกจากนี้ Carven ยังเสนอวิธีการที่เรียกว่า "ความเสมอภาค

โดยคำนึงถึงโทษปรับกับการกระทำผิด" วิธีการนี้กำหนดวิธีให้ผู้พิพากษากำหนดค่าปรับโดยคำนึงถึงความสามารถในการจ่ายค่าปรับโทษปรับจะต้องพิจารณา เป็นกรณีไปโดยคำนึงถึงสถานภาพของบุคคล อาชีพ และครอบครัวของผู้ต้องหา ทรัพย์สิน รายได้ และภาระของผู้ต้องหา อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์นี้อาจแยกออกเป็นสองระบบใหญ่ ๆ ดังนี้

ระบบที่ 1 ผู้พิพากษา เป็นผู้กำหนดโทษปรับโดยคำนึงถึงความหนัก เบาของโทษ และความสามารถในการจ่ายค่าปรับของผู้ต้องหา

ตัวอย่างของระบบนี้อาจเทียบเคียงได้กับระบบที่ใช้ในประมวลกฎหมายอาญา สวิส ค.ศ. 1937 ซึ่งกำหนดให้ผู้พิพากษาคำนึงความเป็นไปได้ทางกายภาพของผู้ต้องหาโดยไม่ต้องนำการคำนวณแบบตัวเลขมาเกี่ยวข้อง มาตรา 48 (2) ของกฎหมายสวิส ได้กำหนดว่าองค์ประกอบใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อความสามารถของผู้ต้องหาในการเสียค่าปรับ โดยบัญญัติว่า "ผู้พิพากษา เป็นผู้กำหนดจำนวนเงินค่าปรับโดยคำนึงถึงสถานภาพ (status) ของผู้ต้องหา ประกอบกับอัตราโทษของค่าปรับซึ่งเทียบเคียงจากความผิดของผู้ต้องหา

องค์ประกอบที่ต้องนำมาพิจารณาดังความสามารถของผู้ต้องหาในการเสียค่าปรับ ได้แก่ รายได้ ทุนทรัพย์ สถานภาพของบุคคล ภาระต่อครอบครัว อายุ และสุขภาพ

ระบบที่ 1 นี้ ทำให้เห็นได้ว่ากฎหมายอาญาได้มีการพัฒนาขึ้น และเป็นระบบที่ง่ายกว่า เมื่อเทียบกับระบบที่ใช้จำนวนวันคำนวณค่าปรับ ตัวอย่างของกฎหมายอาญาของประเทศต่าง ๆ ที่นำระบบนี้ไปใช้ ได้แก่

1. ประมวลกฎหมายอาญา ค.ศ. 1902 ของประเทศนอร์เวย์
2. กฎหมายฉบับลงวันที่ 21 ธันวาคม 1921 ของประเทศเยอรมัน
3. ประมวลกฎหมายอาญา ค.ศ. 1922 ของประเทศรัสเซีย
4. ประมวลกฎหมายอาญา ค.ศ. 1928 ของประเทศสเปน
5. ประมวลกฎหมายอาญา ค.ศ. 1930 ของประเทศอิตาลี
6. ประมวลกฎหมายอาญา ค.ศ. 1930 ของประเทศเดนมาร์ก
7. ประมวลกฎหมายอาญา ค.ศ. 1932 ของประเทศโปแลนด์
8. ประมวลกฎหมายอาญา ค.ศ. 1950 ของประเทศเชโกสโลวาเกีย
9. ประมวลกฎหมายอาญา ค.ศ. 1951 ของประเทศยูโกสลาเวีย
10. ร่างกฎหมายฉบับ ค.ศ. 1905, 1913, 1925, 1927 ของประเทศเยอรมัน

11. ร่างกฎหมายฉบับ ค.ศ. 1921 และ 1927 ของประเทศอิตาลี
12. ร่างกฎหมายฉบับ ค.ศ. 1893, 1894, 1896, 1903, 1908 และ 1918 ของประเทศสวีเดน

ระบบที่ 2 ระบบนี้แตกต่างจากระบบที่ 1 ในลักษณะการกำหนดโทษปรับ ระบบนี้มีหลักการ 2 ข้อ คือ

1. การคำนวณความหนักเบาของโทษของผู้ต้องหา
2. ทำให้เกิดดุลยระหว่างผลของค่าปรับที่ต้องเสียกับโทษของผู้ต้องหา โดย

พิจารณาถึงสถานภาพทางการเงิน เป็นเกณฑ์⁴⁰

2. Day-fine System หรือระบบวัน-ปรับ (Jours-amendes)

ระบบการปรับแบบสัดส่วน เป็นระบบที่ผ่อนคลายเป็นที่ยอมรับมากกว่าระบบการกำหนดค่าปรับตายตัว เพราะยอมให้นำปัจจัยอื่นมาพิจารณาประกอบด้วย แต่ในบางประเทศ การปรับ เป็นสัดส่วนกลับผ่อนคลายเป็นขั้นไปอีกจนอาจกล่าวได้ว่าได้พัฒนาเป็นการปรับแบบใหม่ ดังที่มีใช้อยู่ในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย เช่น ฟินแลนด์ เดนมาร์ก สวีเดน ระบบใหม่นี้ดังกล่าวเรียกกันว่า "ระบบการปรับตามวัน (day-fine system) หรือระบบวันปรับ (Jour-amendes)"

ระบบการปรับตามวันเกิดขึ้นเนื่องจากนักทฤษฎีทฤษฎีชาวเดนมาร์กคนหนึ่ง คือ ศาสตราจารย์ คาร์ล ทอร์ป (Carl Torp) ได้เสนอความคิดในหนังสือชื่อ Transactions of the Danish Society of Criminologists ตีพิมพ์เมื่อปลายศตวรรษที่ 19 ว่า แม้ทฤษฎีการลงโทษจะมีหลายประการ แต่ในส่วนของโทษปรับ การลงโทษเพื่อแก้ไขผู้กระทำความผิดให้กลับตนเป็นคนดี น่าจะใช้ไม่ได้ผลกับการลงโทษปรับ เพราะผู้กระทำความผิด และต้องรับโทษไม่มีโอกาสอยู่กับรัฐ จึงไม่มีการฝึกอบรมมันนิสัย และไม่มีโอกาสได้สังเกตการพัฒนาบุคลิกภาพตลอดจนอารมณ์และจิตใจ เพราะเมื่อปรับแล้วก็แล้วกันไป ศาสตราจารย์ ทอร์ป เห็นว่าในบรรดาทฤษฎีทั้งหลายของการลงโทษ การลงโทษปรับ เข้ากันได้ดีทีสุดกับทฤษฎีป้องปราม (deterrence) เพราะจะทำให้ผู้กระทำความผิดยับยั้งซึ่งใจไม่กล้าทำผิดได้อีก โดยเฉพาะในสภาวะที่เศรษฐกิจเป็นเรื่องสำคัญ ทุกคนทำมาหากิน การได้เงินยอมได้มาด้วยความยากลำบากไม่ว่าในสังคมเกษตรกรรมหรือสังคมอุตสาหกรรม ฉะนั้นถ้าปรับให้ตรงจุดอ่อนของผู้กระทำความผิด ก็จะมีผลเป็นการป้องปรามได้อย่างดีทีสุด และถ้าเอาปัจจัยฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดมาเป็นหลัก ก็จะก่อให้เกิดความเป็นธรรมระหว่างผู้กระทำความผิด 2 คน ซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน ต่อมาเมื่อ

⁴⁰ Ibid.

ต้นศตวรรษที่ 20 ศาสตราจารย์ โจฮัน ไทเรน (Johan Thyren) ชาวสวีเดน ได้เผยแพร่หนังสือชื่อ *The Principles for Reform of the Penal Code* สนับสนุนแนวความคิดดังกล่าว⁴⁹ เป็นเหตุให้เกิดการตื่นตัวในวงการกฎหมายอาญา และทัณฑวิทยาในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย⁵⁰ ในปี ค.ศ. 1921 ประเทศฟินแลนด์ได้ทำให้แนวความคิดของศาสตราจารย์ทั้งสองเป็นจริงด้วยการนำมาใช้ในระบบกฎหมายอาญาของประเทศนั้น ซึ่งต่อมาก็แพร่หลายเข้าไปในสวีเดน และเดนมาร์ก⁵¹ หลักการสำคัญของระบบปรับตามวัน อยู่บนสมมติฐานที่ว่า ผู้กระทำผิดแต่ละคนมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่เท่ากัน โดยเหตุที่กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวียเป็นสังคมเกษตรอุตสาหกรรม ประชาชนมีรายได้จากการทำงาน ถ้าไม่ทำในกิจการของตนเอง คือเป็นผู้ประกอบการเสียเอง ก็เป็นลูกจ้างผู้อื่น จึงมีรายได้ที่แน่นอน กำหนดหรือตรวจสอบได้ว่ามีรายได้ต่อเดือนเท่าใด และทอนมาเป็นรายได้ต่อวันได้ ผู้กระทำผิดแต่ละคนย่อมมีรายได้ต่อวันแตกต่างกัน การปรับต้องเพ่งเล็งไปที่ปริมาณวันซึ่งจะนำมาเป็นเกณฑ์ในการปรับ ไม่ใช่จำนวนเงินซึ่งเป็นค่าปรับ ถ้าหากเพ่งเล็งไปที่ปริมาณวันแล้ว เช่น ปรับ 10 วัน หรือ ปรับ 100 วัน ก็เท่ากับว่าเป็นการ

⁴⁹ ศาสตราจารย์ทอร์ป และไทเรน ได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งระบบปรับตามวัน

⁵⁰ วีระพล ปานะบุตร, "โทษปรับในสวีเดน", วารสารอัยการ, ปีที่ 2, ฉบับที่ 14, 2522, หน้า 27-33.

⁵¹ ประเทศที่ใช้ระบบ day-fine ในปัจจุบันได้แก่ ประเทศฟินแลนด์ (ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1921) ประเทศสวีเดน (ตั้งแต่ ค.ศ. 1931) ประเทศคิวบา (ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1936) ประเทศเดนมาร์ก (ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1939) ประเทศคอซตาริก้า (ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1971) ประเทศโบลีเวีย (ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1973) ประเทศออสเตรีย และประเทศเยอรมันตะวันตก (ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975) ตามร่างประมวลกฎหมายอาญาของสหภาพแอฟริกา ประเทศปานามา ประเทศอาร์เจนติน่า และประเทศบราซิล ได้มีข้อเสนอให้ใช้ระบบเดียวกัน แต่ยังอยู่ระหว่างการทดลองใช้ในบางกรณีเท่านั้น ประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่น และประเทศเนเธอร์แลนด์ ปฏิเสธระบบปรับตามวัน ในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวียเอง ประเทศนอร์เวย์ และประเทศไอซ์แลนด์ ก็ปฏิเสธระบบนี้ กลุ่มประเทศสังคมนิยมในยุโรปตะวันออก ไม่สนใจระบบนี้เช่นกัน แต่มีแนวโน้มว่า ประเทศยังการีอาจใช้ระบบนี้ในไม่ช้า

ลงโทษไปที่เศรษฐกิจของผู้นั้น 10 วัน หรือ 100 วัน บุคคลนั้นจะต้องตระหนักว่า เมื่อตนถูกปรับเท่ากับว่าตนได้ทำงานมาแล้ว หรือจะต้องทำงานต่อไปในอนาคตเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านั้นวัน โดยไม่มีรายได้ เพราะต้องยกรายได้ให้แก่รัฐเป็นค่าปรับ^{๑๒} จากสมมติฐานนี้เอง ระบบการปรับตามวันทำให้เกิดหลักเกณฑ์ 3 ประการ คือ

1. รายได้ต่อวัน (day income ของผู้ที่จะถูกปรับ) ศาลโดยความช่วยเหลือของพนักงานอัยการจะพิจารณารายได้ต่อวันของจำเลยว่า จำเลยในคดีนั้น ๆ มีรายได้วันละเท่าใด เช่น จำเลยอาจมีรายได้วันละ 500 โครเนอร์ (ชื่อของเงินในประเทศสวีเดน)
2. ปริมาณวัน (amount of days) ที่ศาลเห็นสมควรจะปรับและเป็นตัวตั้งเพื่อนำไปคูณกับรายได้ต่อวันของจำเลย
3. จำนวนค่าปรับ (amount of fine) ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่ได้จากการนำปริมาณวันไปคูณกับจำนวนรายได้ต่อวันของจำเลย อันจะเป็นค่าปรับในแต่ละคดี

เพื่อเป็นการควบคุมมิให้ศาลกำหนดปริมาณวันมากเกินไป กฎหมายอาจกำหนดปริมาณขั้นสูงสำหรับความผิดแต่ละฐานที่จะมีการปรับได้ เช่น ความผิดฐานนี้ให้ปรับได้ไม่เกิน 120 วัน เป็นต้น ในประเทศฟินแลนด์ ให้ปรับได้ไม่เกิน 120 วันปรับ (120 day fine) ประเทศเดนมาร์ก ให้ปรับได้ไม่เกิน 60 วันปรับ ในประเทศเยอรมันตะวันตก ให้ปรับได้ไม่เกิน 1 ปี แต่อาจเป็น 2 เท่าได้ ในกรณีพิเศษ เข้าใจว่า เพดานขั้นสูงของปริมาณวันแต่ละประเทศกำหนดโดยขึ้นอยู่กับความสูง-ต่ำของรายได้ประชาชาติของในประเทศที่คนมีรายได้น้อย ถ้าจะให้ปรับได้เพียงไม่เกิน 60 วัน ก็อาจดูเขาไปสำหรับการลงโทษในความผิดบางประเภท ในทางปฏิบัติ พนักงานอัยการก็จะมีส่วนช่วยเป็นอันมาก ในการรักษาปริมาณวันปรับสำหรับความผิดแต่ละฐานไม่ให้แตกต่างกันเกินไปนัก เช่น พนักงานอัยการอาจร้องขอให้ปรับสำหรับความผิดฐานเมาสุรา

^{๑๒} อันที่จริงแล้ว เมื่อหลังมีการปฏิวัติใหญ่ในประเทศฝรั่งเศส ได้มีการออกกฎหมาย 2 ฉบับ คือ Code rural, 1791 และ Code des delits et des peines, 1795 กำหนดให้บุคคลต้องทำงานเป็นจำนวนเท่านั้น เท่านั้นวัน แล้วยกรายได้ให้กับรัฐ ซึ่งอาจเป็นรากฐานอย่างหนึ่งของความคิดเรื่องปรับตามวันก็ได้ ดู Chaureau-Helie, Theorie du Code Penal, 4th edition 1861, Volume I, p. 204 (Number 83)

อาละวาด ก่อความวุ่นวายในที่สาธารณะ เพียง 10 วัน และเพื่อให้ได้มาตรฐานใกล้เคียงกัน กรมอัยการของสวีเดนได้ออกบัญชีติดอก (Circular of the Chief Public Prosecutor) เพื่อควบคุมดุลพินิจของพนักงานอัยการให้ใกล้เคียงกัน^{๑๓}

ปัญหาที่สำคัญที่เกิดในระบบปรับตามวันนี้ คือ มักมีการโต้แย้งเสมอว่า จำเลยมีรายได้ต่อวันเท่าใด แต่ดังกล่าวแล้วว่าในสังคมเกษตรอุตสาหกรรม ซึ่งประชาชนมีรายได้แน่นอน การคำนวณรายได้ต่อวัน ไม่สู้จะยุ่งยากนัก จำเลยเองก็มีโอกาสพิสูจน์หักล้างได้ว่าตนมีรายได้เท่าใด ยิ่งในประเทศที่มีการจัดเก็บภาษีของรัฐได้ผลดี สามารถตรวจสอบรายได้และการหักภาษีที่จ่ายได้ ทั้งมีระบบสวัสดิการสังคมที่ดี เพื่อช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย ซึ่งก็มีระบบตรวจสอบรายได้ที่แท้จริงอย่างรัดกุม การคำนวณรายได้ต่อวันจึงอาจทำได้ง่ายกว่าประเทศอื่น นักทฤษฎีบางคนเรียกระบบปรับตามวันในสแกนดิเนเวียว่า "ระบบยึดหลักเศรษฐกิจอย่างเคร่งครัด" (Principle of Strict Economy) การพัฒนาระบบปรับตามวันให้ยุติธรรมขึ้น ได้เกิดขึ้นในเวลาต่อมาการหักภาษีหน้าที่ความรับผิดชอบในการอุปการะเลี้ยงดูผู้อื่น (Maintenance responsibilities) ออกเสียก่อน เช่น ในประเทศสวีเดน ให้หักภาษีออกเสียก่อน และให้หักค่าลดหย่อนสำหรับภริยาร้อยละห้าสิบ ในประเทศฟินแลนด์ ให้หักค่าลดหย่อนสำหรับภริยาร้อยละ 50 และบุตรคนละร้อยละเก้า ในประเทศสวีเดนยอมให้หักหนี้ที่จะต้องชำระบุคคลอื่นออกจำนวนหนึ่งด้วย และบางคนก็เสนอว่าในการคำนวณรายได้ต่อวันนั้น ควรคำนึงถึงรายได้ที่น่าจะเป็นหรือน่าจะมี (potential income) ด้วย ในประเทศบราซิล เมื่อนำเอาระบบปรับตามวันไปใช้ ก็ไม่ได้เคร่งครัดถึงขนาดเอารายได้แต่ละวันมาคิด หากแต่จะคำนวณรายได้เฉลี่ยมากกว่า ซึ่งมีผู้เรียกว่า "ไม่ถึงขนาดยึดหลักเศรษฐกิจเคร่งครัด" (Principle of Strict Economy) โดยสรุปแล้ว รายได้ต่อวันของจำเลยในระบบนี้จึงอาจเป็น

- (ก.) รายได้จริง (Strict income)
- (ข.) รายได้เฉลี่ย (Average income) หรือ
- (ค.) รายได้ประมาณการ (Potential income) ก็ได้ ดังที่มีการใช้แตกต่างกันอยู่ในบางประเทศ

^{๑๓} วีระพล ปานะบุตร, "โทษปรับในสวีเดน", หน้า 30.

การปรับตามวันมีปัญหานั้น เรื่องของการคำนวณทางเศรษฐศาสตร์เช่นกัน เพราะเมื่อยึดรายได้ (income) เป็นหลัก ซึ่งย่อมแตกต่างจากทุนสะสม หรือสินทรัพย์ (capital) ปัญหาจึงอาจเกิดขึ้นถ้านำไปใช้ในบางประเทศที่การหารายได้อาจทำได้ยาก เช่น ประชาชนมีรายได้ไม่แน่นอน หรือไม่มีรายได้ เช่น เป็นแม่บ้าน นักศึกษา คนว่างงาน หรือผู้ที่ยังชีพอยู่ได้ด้วยเบี้ยบำนาญ มีผู้เคยเสนอให้นำทุนสะสมมาเป็นเกณฑ์คิดเหมือนกัน เพราะถึงอย่างไรก็เป็นการลงโทษเศรษฐกิจของผู้นั้น ในประเทศสวีเดนยอมให้นำทุนสะสมมาเป็นเกณฑ์คิดแต่มีหลักว่า ทุนสะสมที่มีอยู่น้อยกว่า 100,000 คราวน์ ไม่ต้องนำมาพิจารณา ในประเทศออสเตรเลีย ไม่ให้นำเอาสินทรัพย์หรือทุนสะสมที่เป็นปัจจัยในการดำรงชีพ เช่น บ้าน มาพิจารณา ส่วนสำหรับบุคคลซึ่งไม่มีรายได้ ในประเทศเดนมาร์ก ศาลเคยปรับโดยคำนึงถึงรายได้ของสามี และตัดสินว่า ร้อยละ 50 ของรายได้ของสามี คือ รายได้ต่อวันของภริยาในประเทศสวีเดนต้องใช้วิธี ตั้งตัวเลขลอย ๆ เอาเป็นเกณฑ์ เช่น ถือว่านักศึกษามหาวิทยาลัยมีรายได้วันละ 5 คราวน์^{๕๔}

แม้ระบบปรับตามวันจะมีความยืดหยุ่น แต่ก็เป็นการยืดหยุ่นในปริมาณวันที่จะยกมาตั้ง เพื่อที่จะเป็นตัวคูณในการคิดค่าปรับ แต่ในส่วนของ การคิดคำนวณรายได้ต่อวัน ดูจะมีความแน่นอนตายตัวอยู่มาก แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่า จะต้องเป็นแบบ Mathematical Progressions หรือมีความแม่นยำอย่างกับตัวเลขในทางคณิตศาสตร์ คือต้องตรงอย่างนั้นเสมอไป เพราะอาจจะเป็นการคาดการณเอาโดยที่ไม่ถนัดชัดแจ้งนักก็ได้ แม้กระนั้นก็ตาม มีอยู่เหมือนกันที่บางประเทศปฏิเสธไม่ยอมรับ ระบบ day-fine ดังกล่าว โดยอ้างว่า ก่อให้เกิดความยุ่งยากในการคิดคำนวณโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถานะทางการเงินของผู้กระทำความผิด บางครั้งก็รู้สึกว่าเป็นแนวความคิดที่คลาดเคลื่อนไม่น่าจะถูกต้อง ไม่ว่าจะเป็นระบบ day-fine หรือ fixed-sum ก็ตาม ปัจจัยสำคัญที่จะให้ระบบเหล่านี้ใช้การได้ดี ก็คือ ค่าแกลง หรือค่าให้การเกี่ยวกับสถานะการเงินของตัวผู้กระทำความผิดเองซึ่งจะต้องแกลงเรื่องนี้ต่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง หรือต่อศาล เมื่อคดี

๕๔ เป็นที่น่าสังเกตว่าแนวความคิดเช่นนี้ ทำให้เปรียบเทียบได้กับการปรับตามศักดิ์นาของไทย ตามกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งแต่ละคนจะมีค่าตัว เรียกว่า ศักดินา เมื่อถึงเวลาจะต้องลงโทษ ก็ให้ปรับตามศักดิ์นาของผู้นั้น โดยเอาจำนวนศักดิ์นา คูณ จำนวนเงินที่จะปรับ เพียงแต่ระบบ day-fine ใช้จำนวนวัน คูณ ด้วยเงินรายได้

ขึ้นไปสู่การพิจารณา โดยปกติแล้วศาลควรจะปฏิบัติงานโดยอาศัยข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ได้รับมาจาก สืบสวนสอบสวนสภาวะการเงินผู้กระทำความผิด ตัวผู้กระทำความผิด หรือจำเลยเองนั้น มีหน้าที่ นำสืบให้ศาลได้ทราบว่า สถานะการเงินของตนเป็นอย่างไร ในบางประเทศที่มีการใช้ระบบปรับ ตามวัน เมื่อเจ้าพนักงานจับตัวผู้กระทำความผิดมาได้ และมีการสอบสวน ก็จะมีแบบฟอร์มอย่าง เช่น ในประเทศสวีเดน ก็จะมีแบบฟอร์มที่ใช้ในการสอบสวน และตาราง ประการหนึ่งใน แบบฟอร์ม ก็คือข้อกำหนดว่าให้ผู้ต้องหากรอกประวัติ

เกี่ยวกับรายได้ เงินทุน ทรัพย์สิน และปัจจัยอื่น ๆ ในทางเศรษฐกิจ โดยคาดหมายว่า เมื่อมี การลงโทษปรับในอนาคต ก็จะได้้นำเอาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มาใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณา ใน บางกรณีผู้ต้องหาอาจจะแนบใบ ภ.ง.ด. หรือใบแสดงการเสียภาษีติดไปด้วยก็ได้ เจ้าหน้าที่ ตำรวจอาจจะตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารต่าง ๆ รวมทั้งสถานะทางการเงินของผู้ถูก กล่าวหาเพิ่มเติมนอกเหนือไปจากการสอบสวน การกระทำความผิดด้วยก็ได้ การสอบสวน หรือ การสอบถาม (inquiry) อย่างนี้เอง เป็นเกณฑ์อันหนึ่งที่จะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ความผิดกับสถานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด แต่อย่างไรก็ตามในชั้นพิจารณาของศาล ก็ อาจจะมีการสอบถามเพิ่มเติมขึ้นอีกด้วยก็ได้ เมื่อมีการใช้ระบบ day-fine ในประเทศเดนมาร์ค ในปี ค.ศ. 1939 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้ออกหนังสือเวียน กำหนดให้เจ้าหน้าที่ ตำรวจ ว่ามีภาระต้องปฏิบัติว่าไม่เพียงแต่รวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับรายได้ เงินทุน ทรัพย์สิน และภาระความรับผิดชอบทางการเงินผู้กระทำความผิดเท่านั้น แต่จะต้องพิจารณาย้อนหลังไปถึง รายได้ที่เกิดขึ้นใน 3 ปี ก่อนด้วย เพื่อนำมาใช้เป็นเกณฑ์เปรียบเทียบ

ในทางปฏิบัติศาลเองก็ยึด เอกสารที่ได้จากการสอบถามของ เจ้าหน้าที่ตำรวจ เหล่านี้เป็น หลักในการที่จะพิจารณา แต่ในประเทศฟินแลนด์ไม่มีการสอบถามข้อเท็จจริงเหล่านี้ แต่ก็มีกฎหมาย กำหนดโทษว่าการสำแดงข้อเท็จจริงเหล่านี้เท็จ เป็นความผิดข้อเท็จจริง เหล่านี้ก็คือข้อเท็จจริง เกี่ยวกับสถานะทางการเงินถ้ามีการสอบถามขึ้นมาจะถือว่าเป็นความผิดได้อย่างหนึ่ง ในบาง ประเทศ เช่น ออสเตรีย และเยอรมันตะวันตก ยังไม่ได้ก้าวไปไกลถึงขนาดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ ต้องสอบถามอย่างนั้น เพราะว่าการประเมินสถานะการเงินส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการประเมิน หรือ estimation มากกว่าจะเป็นการไปสอบถามเอาจากตัวผู้กระทำความผิดเองโดยตรง ดังในกรณีของประเทศสวีเดน

ในกรณีที่มีการประเมิน อย่างเช่นในประเทศเยอรมัน และออสเตรีย อนุญาตให้ผู้กระทำ ความผิดคัดค้านได้ ถ้าหากว่าการประเมินเหล่านั้นผิดพลาด หรือไม่ตรงต่อความเป็นจริง ซึ่งในกรณีเช่นนี้ อาจจะต้องมีการนำหลักฐานต่าง ๆ เข้ามาโต้แย้ง หรือคัดค้าน การเปิดเผยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องการเสียหาย ซึ่งเรื่องนี้ ปกติแล้วก็จะถือว่าเป็นความลับแต่ในบางกรณีเมื่อสถานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำ ความผิด เป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะนำมาใช้ในระบบ day-fine ความลับอย่างนี้ก็ไม่สมควรจะต้องปิดบังต่อไป อาจจะต้องมีการเปิดเผยในบางกรณีได้ เพื่อจะทำการประเมิน หรือ ตรวจสอบสถานะการเงินของผู้กระทำ ความผิด เป็นไปได้ได้อย่างถูกต้องแท้จริง

ในประเทศเยอรมันตะวันตก และประเทศออสเตรีย เจ้าหน้าที่ภาษีหรือเจ้าหน้าที่กรมสรรพากรไม่จำเป็นต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเงินได้ของบุคคล อันนี้ก็อาจจะทำให้เป็นปัญหบ้างในบางครั้งเพราะว่าเป็นความลับ เมื่อไม่สามารถจะได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับภาษีจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในประเทศเหล่านั้นมาก็อาจจะทำให้การประเมิน เป็นไปได้โดยไม่ถูกต้องนัก แต่ในบางประเทศ เช่น เดนมาร์ค สวีเดน เนเธอร์แลนด์ สวิสเซอร์แลนด์และอาร์เจนติน่า กำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงเหล่านี้^{๕๕}

ปัญหาประการสุดท้ายที่นับว่ามีความสำคัญมากก็คือ สมควรจะปรับกี่วัน เพราะเมื่อรู้ว่า มีรายได้ต่อวันเท่าไรแล้วขั้นต่อไปก็คือจะปรับเป็นจำนวนวันเท่าไร ซึ่งในข้อนี้ก็ เป็นดุลพินิจของตำรวจ หรือ ศาล หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องที่จะพิจารณาและในบางกรณีก็อาจจะ เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายก็ได้ เช่น กฎหมายกำหนดให้ปรับ 12 วัน เมื่อเป็นเช่นนี้ก็รู้ว่าจะต้องปรับ 12 วันแน่ แต่ต้องมาหาเอาเองว่าวันหนึ่ง ๆ มีจำนวนเงินที่จะเป็นค่าปรับเท่าไร กล่าวโดยสรุปแล้วในเรื่องของระบบ day-fine นั้น เกณฑ์ที่ใช้กันอยู่ในยุโรปมีอยู่ 2 เกณฑ์ ก็คือ

1. เป็นการปรับ แบบ standardization หรือ standard หมายความว่า เป็นมาตรฐานเดียวกัน กับผู้กระทำผิดทุกคน ซึ่งใช้อยู่ในประเทศสแกนดิเนเวีย เช่น สวีเดน ฟินแลนด์ เดนมาร์ค ซึ่งยึดหลักเศรษฐกิจอย่างเคร่งครัด
2. ระบบ individualization หรือเป็นการคำนึงถึงตัวผู้กระทำ ความผิดเป็นคน ๆ ใด โดยได้พยายามที่จะทำให้เป็น standard หรือมาตรฐานเดียวกันน้อยที่สุด ความแตกต่างในการ

^{๕๕}Gerhardt Grebing, The Fine in Comparative Law : A Survey of 21 Countries, pp. 88-99

คิดคำนวณของสองระบบนี้น่าจะ เนื่องมาจากว่าโดยกระบวนการพิจารณาในประเทศสวีเดน และ ฟินแลนด์นั้น การคิดส่วนใหญ่จะคิดคำนวณมาจากเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยส่งต่อไปให้พนักงานอัยการและการปรับนั้นโดยมากก็จะ เป็นการปรับโดยพนักงานอัยการไม่มาถึงศาล แม้กระทั่งในฟินแลนด์เอง ซึ่งอยู่ในประเทศสแกนดิเนเวีย แม้จะไม่ได้ให้ตำรวจหรือพนักงานอัยการ เป็นผู้ปรับ แต่ให้ศาล เป็นผู้ปรับ แต่ก็ปรับตามที่พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอและระบุไป เพราะฉะนั้นจะเห็นว่าในระบบที่ำช้อยู่ในสแกนดิเนเวีย เช่น ประเทศสวีเดน หรือประเทศฟินแลนด์นั้น จะขึ้นอยู่กับจำนวนของตำรวจและพนักงานอัยการมากกว่าที่จะ เป็นดุลพินิจของศาล นอกจากนั้นเกณฑ์ที่ใช้ในประเทศเหล่านี้ก็เป็นเกณฑ์ประเภทที่ไม่ใช่ รายได้สุทธิ หากแต่ต้องคำนึงจากหลายอย่างมาพิจารณาผสมกัน เมื่อเป็นเช่นนี้จึงต้องสร้างเกณฑ์มาตรฐานที่จะกำหนดวันและกำหนดจำนวนค่าปรับให้เป็น เกณฑ์เดียวกัน และใกล้เคียงกัน เพื่อใช้กับผู้กระทำความผิดทุกคน แต่ส่วนในประเทศเยอรมันไม่ได้เป็นเช่นนั้น เมื่อคำนึงถึงรายได้สุทธิ (net income) เป็นหลักและการสั่งปรับจะเป็นการสั่งโดยศาล จึงไม่สามารถจะใช้เกณฑ์ (standard) ได้ จึงใช้ระบบที่เรียกกันว่า

individualization คือคำนึงถึงบุคคลแต่ละคน หรือผู้กระทำความผิดแต่ละคน เป็นเกณฑ์สำคัญ กล่าวโดยสรุป ก็คือว่า day-fine system นั้น เป็นระบบที่ต้องการให้การลงโทษปรับเป็นไปอย่างยุติธรรมที่สุด ยุติธรรมในที่นี้หมายถึง ยุติธรรมต่อสังคม และยุติธรรมต่อตัวจำเลย หรือผู้กระทำความผิดด้วย

โดยสรุปโทษปรับที่ใช้กันอยู่ในประเทศต่าง ๆ โดยทั่วไปนั้น มักจะคำนึงถึงแต่เพียง ภัยอันตราย หรือความผิดที่บุคคลนั้นได้กระทำ แล้วก็กำหนดว่าให้ปรับจากจำนวนเท่านั้นถึงเท่านั้น หรือไม่เกินเท่านั้น เจริญ หรืออยู่ในระหว่างโทษปรับอย่างนั้น ซึ่งความจริงแล้ว อาจจะไม่กระทบสถานะ เศรษฐกิจของบุคคลนั้น หรือกระทบมากเกินความจริง หรือความจำเป็นอันจะทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมขึ้นได้ บางประเทศก็สร้างความยุติธรรมด้วยการไม่มีเพดานขั้นสูง เช่น ผู้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ให้ปรับตั้งแต่หมื่นบาทขึ้นไป อันนี้อาจจะเปิดโอกาสให้ศาลได้ลงโทษปรับถึงล้านบาทก็ได้ถ้าผู้กระทำความผิดเป็นเศรษฐี แต่ก็ทำให้เกิดความลักลั่นกันได้ ครั้น กำหนดเพดานขั้นสูงไว้ ก็อาจจะต่ำเกินไป และไม่สอดคล้องกับภาวะเงินเฟ้อ ด้วยเหตุนี้หลายประเทศจึงหันมาใช้ระบบ day-fine คือกำหนดไว้ในกฎหมายเลยว่า ผู้กระทำความผิดฐานนี้ เช่น ลักทรัพย์ให้ปรับตั้งแต่ 1 วันถึง 50 วัน

จากที่ได้ศึกษามาทุกระบบ ไม่ว่าจะ เป็นข้อ เสนอแนะในหลักการ หรือวิธีการที่นำมาปฏิบัติแล้วก็ตาม ทุกระบบต่างมีวัตถุประสงค์ที่จะให้โทษปรับมีประสิทธิภาพ และตรงต่อปรัชญาในการลงโทษมากที่สุด โดยชี้ให้เห็นถึงอัตราส่วนของค่าปรับ และสถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้ต้องหา แต่หากจะให้เห็นเด่นชัดที่สุดก็ต้องเปรียบเทียบระหว่าง 2 ระบบที่ยุติธรรมใกล้เคียงกัน และตรงกับหลักตรรกวิทยาที่สุด คือระบบ "ปรับตายตัว" และระบบ "ค่าปรับตามวัน" ดังนี้

1. หลักการของระบบปรับตายตัว ให้หลักประกันว่าผู้ต้องหาที่มีความสามารถที่จะจ่ายค่าปรับได้ แต่การกำหนดค่าปรับเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษา เพราะฉะนั้น ตัวทกกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับค่าปรับจึงต้องชัดเจน และแน่นอนเพื่อให้ผู้พิพากษานำไปปรับใช้ได้ในปี ประเด็นนี้ศาสตราจารย์ คราเวน (Craven) ได้กล่าวว่า " เป็นข้อบังคับสำหรับผู้พิพากษาที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย หากไม่ปฏิบัติตามย่อมถือเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย คดีอาจถูกอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปได้"

อย่างไรก็ตาม การนำระบบนี้มาใช้โดยเคร่งครัดย่อมไม่สมควรอย่างยิ่ง เพราะในอีกด้านหนึ่ง ผู้ต้องหาที่ถูกลงโทษอาจรับภาระหนักเกินไป หรือผู้ต้องหาที่ร่ำรวยอาจไม่กระทบกระเทือนต่อโทษปรับนั้นเลย

2. มีคนเป็นจำนวนมากเห็นว่า การลงโทษปรับตามวันนั้น เป็นวิธีที่เหมาะสมอยู่แล้ว เนื่องจากผู้พิพากษาสามารถกำหนดอัตราโทษให้ เข้ากับความสามารถในการจ่ายค่าปรับได้ ศาสตราจารย์ Serlachius ผู้เป็นหนึ่งในผู้ร่างประมวลกฎหมายอาญาของประเทศฟินแลนด์ และเป็นผู้นำวิธีนี้มาใช้ได้กล่าวว่า " เป็นเรื่องยากที่จะกล่าวว่า การคำนวณโทษของผู้พิพากษาไม่ถูกต้อง การตรวจสอบความสามารถในการจ่ายค่าปรับนั้น เป็นสิ่งที่กระทำได้ และผู้พิพากษาก็สามารถตรวจสอบโทษเหล่านั้นได้โดย เปรียบ เทียบจากคดีที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน" สำหรับประเทศฟินแลนด์ได้นำระบบนี้มาใช้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1921 ในศาลชั้นต้นเมือง เฮลซิงกิ โทษปรับสำหรับผู้เมาสุราอาละวาด หรือผู้ฝ่าฝืนกฎหมายการห้ามดื่มสุราจะถูกปรับ 5 วัน จำนวนค่าปรับนี้จะแตกต่างกันไปในแต่ละศาล ในกรณีที่ผู้ต้องหา 2 รายที่มีฐานะทางเศรษฐกิจเท่าเทียมกันแต่อยู่คนละ เมือง ผู้ต้องหาทั้ง 2 นี้ อาจไม่ได้รับความเสมอภาคในการรับโทษได้ หากโทษปรับอย่างสูงของศาล เมืองหนึ่งกำหนดไว้ไม่เกิน 5 วันในขณะที่ศาลในอีกเมืองหนึ่งกำหนดอัตราโทษปรับ 10 วัน เมื่อเป็นเช่นนี้ ข้ออ้างของศาสตราจารย์ Serlachius จึงตกไป

3. ในกรณีที่ระบบโทษปรับตามวันมาปรับใช้ ศาลต้องตรวจสอบอย่างละเอียดถึง สถานภาพที่แท้จริงของผู้ต้องหา ครอบครัวของผู้ต้องหา และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่จะมี อิทธิพลต่อสภาพทาง เศรษฐกิจของผู้ต้องหา การตรวจดังกล่าว เท่ากับ เป็นการเพิ่มงานให้พนักงาน อัยการผู้ทำสำนวน และศาลต้องตรวจสอบสำนวนนั้นอีกทีหนึ่ง แล้วจึงจะมาพิจารณาว่า

ก. โทษของผู้ต้องหาหนัก เบา เพียงไร จะควรถูกลงโทษปรับกี่วัน

ข. ผู้ต้องหาต้องเสียค่าปรับวันละเท่าไร

การตรวจสอบเหล่านี้จะทำให้เสียเวลามาก โดยเฉพาะในประเทศสวีเดน และประเทศฟินแลนด์ ที่มีคดีถูกลงโทษปรับมาก ตัวอย่าง เช่น ในเฮลซิงกิ คำพิพากษาข้อหาเมาสุราอาละวาดหรือ ละเมิดพระราชบัญญัติห้ามดื่มสุรามีจำนวนมากระมาณ 100 รายต่อวัน ซึ่งเป็นการแน่นอนว่าทั้ง อัยการและศาลไม่มี เวลาเพียงพอที่จะตรวจสอบสถานภาพที่แท้จริง และความสามารถในการจ่าย ค่าปรับของผู้ต้องหา โดยทั่วไปแล้ว ศาลจะฟังข้อมูลที่ผู้ต้องหาให้การกับพนักงานสอบสวนในชั้น สอบสวน วิธีการนี้ทำให้โทษปรับของผู้ต้องหาแต่ละรายผิดพลาดคลาดเคลื่อนได้ จากตัวอย่างนี้ชี้ให้เห็นว่าระบบค่าปรับต่อวันจะนำมาใช้ในกรณีนี้ไม่ได้ ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมของ ประเทศสวีเดนได้ให้ข้อคิดว่า หากต้องการให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของระบบโทษปรับต่อวันแล้ว ศาลต้องมีข้อมูลทั้งหมดพร้อมบริบูรณ์

สำหรับระบบปรับตายตัว เปิดโอกาสให้ผู้พิพากษาทราบข้อมูลเกี่ยวกับตัว ผู้ต้องหาในด้านต่าง ๆ ดิอยู่แล้ว และเพียงพอที่จะพิพากษาลงโทษได้ เพราะกฎหมายไม่บังคับว่า จะต้องลงโทษอย่างเคร่งครัดนัก วัตถุประสงค์ของกฎหมายต้องการให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษอย่าง สมเหตุสมผลเท่านั้น

4. ประธานศาลอุทธรณ์ของประเทศฟินแลนด์ ชื่อ Mr. Ignatius ไม่เห็นด้วยกับ ระบบโทษปรับตามวันหลายประการ เขาเห็นว่าการกำหนดจำนวนโทษปรับตามวันอาจผิดพลาดได้ ง่าย เพราะให้ความสำคัญต่อรายได้ประจำวันของผู้ต้องหาเกินไป นักอาชญาวิทยาอีกผู้หนึ่ง คือ Arvelo เห็นด้วยกับความเห็นนี้ และเห็นว่าการคำนวณวิธีนี้จะทำให้โทษปรับของผู้ต้องหา 2 คน ที่ทำความผิดคล้ายคลึงกัน ถูกปรับแตกต่างกันมากเกินไป ในแง่ของจำนวนค่าปรับ (เพราะบุคคล ทั้งสองมีรายได้ต่างกัน)

จากเหตุผลเหล่านี้ ทำให้นักกฎหมายในประเทศสวีเดน และประเทศฟินแลนด์ พยายามลดความเคร่งครัดของระบบค่าปรับตามวันลง วิธีการต่าง ๆ ที่นำมาประยุกต์ใช้ชี้ให้เห็น

ถึงแนวโน้มที่จะยกเลิกระบบค่าปรับตามวัน

5. ระบบโทษปรับตามวันนี้จะทำให้ผู้ต้องหาสำนึกถึงความผิดของตนมากขึ้น เพราะค่าวันโทษออกมาเป็นเงินค่าปรับต่อวัน ส่วนระบบ fixed-sum ค่าพิพากษาจะไม่แสดงชัดถึงความหนักเบาของโทษ เช่น คนจนที่ทำความผิดร้ายแรงอาจถูกปรับเพียงเล็กน้อย ในขณะที่คนรวยซึ่งทำความผิดเบาว่าอาจถูกปรับมากกว่า ด้วยเหตุนี้ นักอาชญาวิทยา และนักกฎหมายที่ศึกษาเรื่องนี้และต้องการแก้ปัญหาอาชญากรรมจึงต้องหาวิธีการให้คนส่วนใหญ่ในสังคมได้รู้ว่า ความผิดใดที่เป็นความผิดร้ายแรงและต้องถูกลงโทษหนัก ตัวอย่าง เช่น ในประเทศสวิสเซอร์แลนด์ นักหนังสือพิมพ์จะให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้ต้องหา และความร้ายแรงของคดีก่อนแล้วจึงจะรายงานค่าพิพากษา

6. ในระบบ fixed-sum ยังมีจุดอ่อนอีกกรณีหนึ่ง คือ ศาลอาจคำนึงถึงความสามารถในการจ่ายค่าปรับของผู้ต้องหาเป็นหลัก กรณีนี้จะไม่ยุติธรรมอย่างเห็นได้ชัดหากมีการเปลี่ยนโทษปรับเป็นจำคุกแทนค่าปรับ ตัวอย่างเช่น ผู้ต้องหา 2 รายที่กระทำความผิดสถานเดียวกัน คนหนึ่งศาลลงโทษปรับ 500 เหรียญ ส่วนอีกคนหนึ่งศาลลงโทษปรับ 100 เหรียญ (โดยพิจารณาสถานภาพของผู้ต้องหา และองค์ประกอบอื่น ๆ ประกอบ) หากผู้ต้องหาทั้งสองไม่สามารถเสียค่าปรับดังกล่าวได้ ผู้ต้องหาก็คงต้องถูกจำคุกแทนการเสียค่าปรับ ดังนี้ ผู้ต้องหารายที่ 1 จะถูกจำคุก 50 วัน ส่วนรายที่ 2 จะถูกจำคุกเพียง 10 วัน ซึ่งอาจไม่ยุติธรรม^{๕๖}

^{๕๖}Mohamed Ali Hassan, L'Amende Pe'nale dans Les Droits Moderns et Specialement dans le Code Pe'nal Suisse, Librairie Generale de Droit et de Jurisprudence, 1959 pp. 119-135.

ประเทศที่ยังไม่ใช้ระบบปรับตามวันเกรงว่าระบบนี้จะก่อให้เกิดความยุ่งยากในการคิดคำนวณรายได้ต่อวัน และเห็นว่าระบบ fixed-sum น่าจะเป็นธรรมกว่า เพราะยืดหยุ่นกว่า และให้ดุลพินิจแก่ศาลมากกว่า อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และ เนเธอร์แลนด์ปฏิเสธไม่ยอมใช้ เพราะเห็นว่า จะทำความยุ่งยากในการแก้กฎหมาย ส่วนประเทศสังคมนิยมปฏิเสธ เพราะอาจทำให้ได้ค่าปรับน้อย เนื่องจากรายได้ต่อวันของราษฎรค่อนข้างต่ำและการไปเน้นปริมาณวันปรับมากอาจมีผลเสียทางจิตใจว่าตนต้องทำงานโดยปราศจากค่าตอบแทนอันอาจมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพหรือคุณภาพของงาน

ในทางตรงกันข้าม ระบบโทษปรับตามวันจะเอาจำนวนวันที่จำคุกมาแปรเป็นเงิน เพื่อที่จะปรับ หากผู้ต้องหา 2 ราย กระทำความผิดฐานเดียวกัน ผู้ต้องหาจะถูกลงโทษเป็นจำนวนวันที่เท่ากันแต่ค่าปรับในแต่ละวันจะต่างกัน ด้วยเหตุผลนี้ ระบบค่าปรับต่อวันจึงอาจยุติธรรมกว่า ระบบ fixed-sum ในประเด็นดังกล่าว แต่ระบบ fixed-sum จะมีความยืดหยุ่นและให้เสรีภาพ ในการตัดสินใจแก่ผู้พิพากษามากกว่า และระบบนี้ไม่มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัว จึงทำให้ผู้พิพากษาสามารถใช้ระบบอย่างอิสระมากขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย